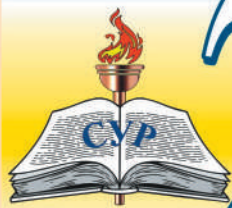

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 337, липень, 2022

Благословіння,
Віра Барінова-Кулеба

ВІРА

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Задля слави України*
- ❖ *Михайло Небиляк – письменник, якого «незаслужено призабуто»*
- ❖ *Коли нема кордонів між серцями...*
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики*
5. Рідномовні «аєди» – марамороські казкарі
- ❖ *Президент Карпатської України Августин Волошин: Шлях на Голгофу*
- ❖ *Історичні румунсько-українські інтерференції в просторі між Дністром і Карпатами протягом століть*
- ❖ *Літнім леготом «Бджілка» прилинула*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXVIII)*
- ❖ *Душа народу*
- ❖ *«Наше завдання відновити справедливість і мирне майбутнє наших дітей!» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Іван Кідещук. Авторська неповторність у безмежжі сподівань*
- ❖ *Із сучасної румунської поезії*
Джордже Смарандаке
- ❖ *Жовта зірка (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)*
- ❖ *Дядина (оповідання)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерня» (Оповіді про основи християнського віровчення)*

Володимир АНТОФІЙЧУК

ЗАДЛЯ СЛАВИ УКРАЇНИ

2 лютого 2022 р. минуло 210 років Євгену Гребінці, одному з найактивніших учасників літературного процесу 30 – 40-х років XIX ст., видатному байкареві, автору багатьох поетичних та прозових творів українською і російською мовами, літературному критикові й видавцеві.

Життя і творчість Євгена Гребінки – зразок наполегливої, нерідко каторжної праці. За коротких 36 років, відведених йому долею, цей хворобливий чоловік устиг зробити дуже багато, при тому не так задля себе самого, як задля слави рідної землі й самоствердження своїх талановитих співвітчизників.

Майбутній письменник народився 2 лютого 1812 р. на хуторі Убіжище (тепер село Мар'янівка Гребінківського району Полтавської області) в родині дрібного поміщика, нащадка давнього козацького роду. Як відзначає перший біограф письменника М. Михайлов, «раннє дитинство Євгена Павловича пройшло в батьківському домі. Враження дитячих років, проведених серед патріархального сільського побуту, серед прекрасної природи, у зближенні з народом, багатим на самородну поезію, позначилися на багатьох творах Гребінки. Певно, не одна з народних дум, не один з переказів, написаних ним згодом, були почуті ним вдома і примушували сильніше битися його дитяче серце». З особливим пієтетом про місця свого дитинства письменник згодом згадував у нарисі «Так собі до земляків» (1841): «Уже я так думаю, що нема й на світі кращого місця, як Полтавська губернія. Господи Боже мій милостивий, що за губернія! І степи, і ліси, і сади, і байраки, і шуки, і карасі, і вишні, і черешні, і усякі напитки, і воли, і добрі коні, і добрі люди – усе є, усього багацько!»

Початкову освіту Є. Гребінка здобув удома від приватних учителів, а відтак завершив навчання в Ніжинській гімназії вищих наук (1825 – 1831) – одному з найкращих і найпривілейованіших тодішніх навчальних закладів, де навчалися М. Гоголь, Н. Кукольник, В. Забіла, О. Афанасьєв-Чужбинський та інші в майбутньому видатні діячі літератури й

Аполлон Мокрицький. Портрет Євгена Гребінки, 1841 р.

мистецтва. Про характер і навчання допитливого хлопця зберіг цікаві спогади вчитель латинської мови І. Кулжинський: «Повсякчас веселий, повсякчас усміхливий, повсякчас люблений усіма – і товаришами, і вчителями, – з відкритим, розумним і добрим обличчям, Євген Павлович, як його величали навіть учителі, звичайно, жартома, вчився добре; навіть удавав, нібито любить латинську мову; старався всякому догодити, від усякого заслужити прихильність».

У гімназії відкрилися неабиякі здібності Євгена до художньої творчості – малювання й поезії. Проте поступово гору брала література, яка, зрештою, і принесла йому найбільшу мистецьку славу. Щоправда, перед цим була спроба після закінчення навчання пов'язати своє життя із кар'єрою військового. Це сталося, мабуть, під впливом батька, відставного гусарського офіцера, і романтики армійського життя. Але служив Є. Гребінка недовго. Через кілька місяців він вийшов у відставку і повернувся на батьківський хутір, де, окрім звичного для дворян часопроведення, займався збиранням фольклору, писав власні літературні твори.

Очевидно, не раз серед хутірської тиші й мальовничого народного побуту думалося початкуючому письменникові про організацію української літературної справи. Переконання у її успіхові додавав виданий у Харкові 1831 року «Український альманах». У листі до І. Кулжинського від 11 лютого 1832 р. Є. Гребінка сповіщав: «Український альманах мені подобається, як рідна квітка, як перший звук живаючої народної поезії, як доказ, що українці починають (в добрий час) відчувати самотність своєї літератури». Заразом його непокоїв стан української мови, яка в тодішніх умовах імперської політики не допускалася до широкого вжитку, нерідко нехтувалася самими її носіями. У згаданому листі читаємо: «Я недавно був на балі, де було гостей душ 40. Яка суміш одягу й облич.

(Продовження на 4 с.)

ЗАДЛЯ СЛАВИ УКРАЇНИ

(Продовження з 3 с.)

Між багатьма гостями були наші козацькі офіцери й офіцери донської артилерії – і уявіть! – український козак сперечався зі мною, ніби мова українська ні на що не здатна, що вона груба, тяжка, незграбна і т. ін. Я червонів за цього виродка і (дивуйтеся) донець заступився за мене, і ми вдвох ледве його переконали, що мова, якою розмовляли його діди і навіть батько, має свою гідність».

У 1834 р. Є. Гребінка переїхав до Петербурга, здобувши посаду чиновника комісії духовних училищ. Виконання службових обов'язків поєднував з викладанням російської словесності у Дворянському полку. З 1837 р. повністю присвятив себе педагогічній роботі, працюючи здебільшого у військово-навчальних закладах.

Вирушаючи до Петербурга, Євген Павлович помітно хвилювався. Його дещо тривожила атмосфера північної столиці, яка не тільки мала славу авторитетного культурно-освітнього центру й законодавиці мистецької моди, а й міста, що з великою неохотою впускало у свої володіння кожного, хто сподівався знайти тут життєвий прихисток. До того ж, далеко не кожному виходцеві з української провінції щастило влаштуватися на службу, яка б не те, що більш-менш добре винагороджувалася, а й приносила моральне задоволення. «Думав я довго дорогою: що з мене буде в Петербурзі, що я там робитиму між москалями? І вийшло навпаки. Петербург – колонія освічених українців. Усі службові місця, усі академії, усі університети наводнені земляками, і при призначенні людини на службу українець привертає особливу увагу як розумна людина», – щиро зізнавався Є. Гребінка своєму близькому другу М. Новицькому в листі від 7 березня 1834 р.

У житті талановитий письменник був напрочуд лагідною і товариською людиною. «Натура Євгена Павловича, – писав відомий літературознавець М. Петров, – була одною з найсимпатичніших; добродушність його приваблювала до нього з першої зустрічі. Познайомившись ближче, не можна було не полюбити його всією душею. Усі, хто знав Гребінку, згадував про нього з особливою теплотою. Розмова його була приємна, дихала веселістю, з тим легким відтінком гумору, який помічаємо в його творах. Узагалі Євген Павлович був прекрасний співбесідник і завжди вчасний гість». Тож дуже

швидко Є. Гребінка познайомився і заприятелював з багатьма відомими діячами російської та української культури – О. Пушкіним, І. Криловим, І. Тургенєвим, В. Жуковським, В. Далем, П. Єршовим, Н. Кукольником, М. Маркевичем, К. Брюлловим, І. Сошенком, А. Мокрицьким та ін.

Значною мірою завдяки Є. Гребінці в російській столиці творилася українська культура. Тут письменник зійшовся з Т. Шевченком, підтримував його матеріально, взяв безпосередню участь в організації викупу поета з кріпацтва, сприяв виданню «Кобзаря» 1840 р. Тут він створив гурток, який об'єднав українську мистецьку й літературну інтелігенцію, плекав намір видавати українські книжки для широкого кола читачів. «Що ж то роблять земляки отсими довгими темними зимніми вечорами? Давай зіб'ю їм книжку. Позбирав, що було у мене писано по-нашому, і своє, і добрих людей, що, спасибі їм, наприсилали, одніс у друкарню – от вам і книжка!» – писав Є. Гребінка у вже згаданому нарисі «Так собі до земляків» у січні 1841 р. Це мова про альманах «Ластівка» (1841). Уперше в Росії видання такого типу було укладене з творів, написаних українською мовою: балад Л. Боровиковського, віршів В. Забіли, Є. Гребінки, Т. Шевченка, повісті «Сердешна Оксана» Г. Квітки-Основ'яненка та ін.

До Петербурга Є. Гребінка привіз рукопис своїх байок і того ж таки 1834 року видав їх окремою книжкою, а двома роками пізніше – й перевидав. Його оповідання, нариси, повісті й романи швидко здобули широку популярність. Їх охоче друкували найавторитетніші столичні журнали. Наприкінці 1846 р. письменник розпочав видання своїх прозових творів. Протягом 1847 – 1848 рр. їх вийшло 8 томів. Та передчасна смерть завадила завершити задумане.

Унаслідок тяжкої недуги (туберкульозу) Є. Гребінка помер 15 грудня 1848 р. Його перевезли в Україну і поховали в селі Мар'янівка поблизу хутора Убіжище.

Літературна діяльність Євгена Гребінки розпочалася під час навчання. У гімназії він написав п'єсу, кілька віршів російською мовою, байки «Будяк да Конопляничка», «Пшениця», розпочав переклад поеми О. Пушкіна «Полтава». З 1831 р. Є. Гребінка постійно друкувався в російських періодичних виданнях й альманахах. Окремими книжками вийшли збірка байок «Малороссийские приказки» (1834),

«Рассказы пирятинца» (1834), поема «Богдан» (1843), «Путевые записки зайца» (1844). З 1847 р. почалося друкування зведеного видання «Романы, повести и рассказы Евгения Гребинки», що припинилося на восьмому томі. Йому належить низка ліричних віршів, прозових творів на історичну тематику («Нежинский полковник Золотаренко», «Чайковский») і про тогочасне життя «маленької людини» («Доктор», «Кулик», «Иван Иванович», «Приключения синей ассигнации» та ін.). Особливу популярність здобули вірші «Українська мелодія», «Черные очи» («Очи черные, очи страстные...»), «Почталъон», «Песня»

Показова у цьому плані байка «Ведмежий суд», в якій використано тему одного з найкращих творів І. Крилова «Селянин і Вівця». Проте Є. Гребінка написав цілком оригінальний твір, який ще за його життя став хрестоматійним. У ньому з уїдливою іронією висміюється несправедливий суд.

У байці, на перший погляд, змальовується безглузда ситуація. Лисиця «подала у суд бумагу», що Віл «пив, як мошенник, брагу, їв сіно, і овес, і сіль». Абсурдність такого звинувачення очевидна, оскільки у вчинку Вола немає нічого злочинного. Ще більше здивування викликають дії судді Ведмедя і підсудків Вовків, які заходилися «по-своєму судить» невинного. Вони не дошукуються правди, а намагаються будь-що засудити Вола, бо він «ситенький був». Сказане найкраще підтверджується звинувачувальним виступом Ведмедя:

Як можна гріх такий зробити!
Воно було б зовсім не диво,
Коли б він їв собі м'ясиво.

Суддю підтримують підсудки Вовки. Такі захисники правопорядку не дали Волви і слова сказати на свій захист (він «щось почав був говорити, да судді річ його з починку перебили»). Переслідуючи свої інтереси, вони поспішно виносять вирок:

Понеже Віл признався попеластий,
Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті,
Так за такі гріхи його четвертувать
І м'ясо розідратъ суддям на рівні часті,
Лисичці ж ратиці оддать.

Тема судового свавілля продовжується і в байці «Рибалка», в якій подано широке узагальнення бюрократичних порядків, кругової поруки державних чиновників. Скривджений Рибалка хоче поскаржитися на маленьку річку Оржицю, яка забрала в нього під час повені ятір. Він йде позиватися до Сули, більшої і старшої річки, і бачить, як її течією «пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий храм і бідного його ниряє ятір». Марно шукати правди в таких, як Сула. І Рибалка, безнадійно зітхнувши, повертається додому.

Байка «Рибалка» відзначається чіткою композицією. Вона має цікаву експозицію (звертання до читачів), зав'язку і розгортання подій, інтригуючі колізії, кульмінаційний момент і розв'язку, що все разом логічно підводить до висновку – моралі. Прекрасно описана тут і українська природа.

(Далі буде)

Ілюстрації до байок «Ведмежий суд» та «Рибалка».

Зі збірки: Євген Гребінка. Школяр Денис. Художник О. Мартинець. Київ, «Веселка», 1970 р.

(«Молода еще девица я была...») та ін. Покладені на музику, вони стали улюбленими в усі часи піснями, зразками мистецтва романсу.

Найціннішу частину творчого доробку Є. Гребінки українською мовою складають **байки**. Усього 27 творів цього жанру написав поет, але вони стали одними з найпомітніших досягнень української літератури першої половини ХІХ століття. Їх І. Франко назвав «пречудовими». Більшість з них, за визначенням Б. Деркача, «написані в дусі просвітительського реалізму, пройняті демократичними настроями, сповнені конкретного соціального і національно-побутового змісту, спрямовані проти сваволі й насильства, беззаконня й несправедливості, пануючих у тогочасному суспільстві».

У своїй творчості Є. Гребінка використовував досвід світового і національного байкарства. Він, як підкреслював І. Франко, «йшов шляхом, прокладеним в російській літературі Криловим, але йшов досить самостійно, не наслідуючи Крилова, вносячи у свої байки український пейзаж і світогляд українського мужика».

Марія НЕНЕСТЯН

МИХАЙЛО НЕБИЛЯК – ПИСЬМЕННИК, ЯКОГО «НЕЗАСЛУЖЕНО ПРИЗАБУТО»

«Незаслужено призабуто»... ці слова належать панові Михайлові Михайлюку. В них вмістились сум і розчарування. Все ж таки йдеться про зачинателя україномовного роману на території Румунії, а «... про нього не тільки не пишуть, про нього навіть не згадують з нагоди круглих річниць його кончини»¹. Так, про нього не пишуть, але його твори читають. Пройдуть віки, а написані романи житимуть у наших бібліотеках, і нові покоління читатимуть «Лорану». І здивовано будуть старатись відгадати душевний стан того, хто написав цей роман, – Михайла Небиляка. Справжні таланти живуть вічно!

Хто він, автор перших україномовних романів на території Румунії? – через віки запитуватимуть себе читачі, розглядаючи фото, яке знаходиться на четвертій обкладинці книги, хто цей мужчина, що дивиться у вічність крізь окуляри в темній рамі, і на устах якого застигла іронічна усмішка? Відкриють «Літературну енциклопедію» і прочитають: «Народився 17 січня 1949 року, в селі Вишня Рона, на Мараморощині», в селі що знаходиться в прикордонній зоні, а це вже стає цікаво: як у такому віддаленому від великих культурних центрів селі зміг появитися перший україномовний романіст Румунії. Але що це? Відправився у вічність ледве сповнивши 54 роки (18 лютого 2003 р.).

Початкову школу закінчив у рідному селі, потім українську секцію ліцею ім. Драгоша Воде в місті Сігету Мармаціей. У 1967 році Михайло Небиляк поступив на Філологічний факультет Бухарестського університету, де продовжив вивчати українську мову та літературу. Після закінчення навчання в цьому престижному учбовому закладі деякий час працював у Бухаресті, в Інституті лінгвістики при Академії наук Румунії, а з 1974 року – викладачем української мови в рідному селі. Не густо! Але про автора говорять його книги, які давно зайняли почесне місце на дошці пошани вічності.

Михайло Небиляк став автором перших двох україномовних романів, хоча почав свій літературний шлях з поезії. Перший його роман «Лорана», появився у 1974 році, а другий «Любов до ближнього», у

1978 році. Обидва романи були тепло сприйняті читацькою публікою. На превеликий жаль третій його роман «Березові ранки» так і залишився незавершеним, хоча кілька уривків було надруковано в альманасі «Обрії» та в журналі «Наш голос». Значить Михайло Небиляк є одним з видатних голосів Європи ХХ століття – найкрасивішого століття в історії людства.

Стоячи на порозі нового століття, весь світ з великою надією дивився в майбутнє і чекав нових вражень. І ці враження не забарились. От була призначена перша Нобелівська премія. Весь світ радіє! Всі чотири великі й сильні імперії: Німецька імперія (що проіснувала до 1918 року), Російська імперія, Османська імперія (що закінчила своє існування 1 жовтня 1922 року), Габсбурзька імперія (що з 1918 року стане історією), поки що святкували вхід в нове століття кожна по-своєму, але з великою надією на спокій, радість і добробут. Але ніхто не міг збагнути, що всі їхні мрії й надії розвіються, мов сухе осіннє листя, під натиском шаленої бурі, яка незабаром розгуляється по всій нашій планеті, і перетворить майже весь світ у страшні руїни. Загальна ейфорія закінчилась в 1914 році разом з початком Першої світової війни, жертвою якої стали понад 10 мільйонів людей, і після якої всі вищеназвані імперії канули в тумани історії. Все затихло, але не на довгий час. У 1936 році розгорілась громадянська війна в Іспанії, а незабаром Друга світова війна. Висновок жахливий: протягом першої половини ХХ століття війни забрали життя 70 мільйонів невинних людей. Але це ще було не все. Культ особистості досяг нечуваного рівня, цензура просто озвіріла, в деяких країнах насильно стали розвивати новий суспільний лад (соціалізм), ламаючи все, що було здійснено віками. А потім були Хіросіма й Нагасакі. «Подорожній», загадковий герой прологу до роману «Любов до ближнього», М. Небиляка, стоячи біля вікна й милуючись щедро освітленим нічним містом, подумки сказав би: «Бог сотворив людину і подарував їй рай на землі, а «людина сотворила атомну бомбу»², і наша прекрасна земля стала пеклом». От маючи за плечима

¹Михайлюк Михайло, «Михайло Небиляк (1949-2003)», післямова до романів «Лорана» та «Любов до ближнього», видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2018.

таку «традицію», Михайло Небиляк починає свою роботу над своїми поетичними й прозовими творами, головними темами яких стане історія, і строгий суддя всього на світі – час. З оцього всього хаосу письменник старається побудувати світ, в якому ще живі події першої половини ХХ століття. Частина з них людство старається забути, але є й безсмертні теми. Світову літературу, в тім числі й румунську, а також українську, не можна уявити без воєнної тематики – це трагедія цілого століття, рани якої й досьогодні не зажили ще.

Письменники, творчість яких припадає на цей період, стараються представити реальні історії людей, яких війна скалічила не лише фізично, але й душевно. Одним з них є і головний герой роману «Лорана» (1974 р.) – Олександр Рона. Він народився

«зраду». Останній день війни він провів лежачи на галявині в Татрах під крилатою ліщиною і думав про майбутнє. Він думав про Лорану. Але повернувшись із фронту, все відкладав «на потім». Він матеріально забезпечений. У зв'язку з посадою, яку займає, багато подорожує, а вільний час гайнує барами і ресторанами столиці. Але 1967 року в барі «Чирешіка» випадково познайомився з Михайлом, якому дано прослухати гірку «сповідь» представника цивілізації ХХ століття частково мовчки, а частково «переказуючи» почуте. Хіба ця зустріч насправді була «випадковою», – запитує себе уважний читач. Ні, вона була не випадковою. Під «цю випадкову зустріч» автор майстерно «замаскував» зовсім інше: зустріч пережитої реальності з сьогоденням (в образі наратора – слухача).

в селі «на півночі», тобто в північній частині Румунії, у сім'ї викладача історії. Був третьою дитиною в сім'ї, а найменшою була сестра Клара. Там він прожив свої вісімнадцять років і зустрів своє перше кохання, Лорану Сонченко, яку залишив заплаканою на пероні станції осінню 1944 року, коли відправлявся на фронт. Яке враження справили на нього перші дні на передовій лінії фронту схарактеризовані двома словами, сказаними солдатом, що опинився поруч: «Страшний суд!». Війна змінила його настільки, що він відмовився від усього, що було до війни, а ті кілька місяців, які пробув на війні, старався стерти з пам'яті й почати нове життя «з чистого листа», залишаючи в тому світі, до війни, навіть Лорану, своє перше кохання, смерть 26-річного брата Юрія, і брата Миколу, військового засудженого до страти за

Цей випадковий зустрінутий виявився не лише уважним читачем, а ще й чудовим наратором з феноменальною пам'яттю, який уміє синтезувати й критично розмірковувати над такою актуальною темою сьогодення – війна та її наслідки. Йому було достатньо всього кілька місяців, щоб зрозуміти, чому життя Олександра Рони обрало зовсім інший напрям ніж той, про який він мріяв. Із фронту Олександр вернувся душевно зруйнованим. Навіть на похорон матері не прийшов. Його терзають питання, на які він не в силі відповісти. Він опинився у світі, в якому «людина вбиває людину». За що? Чому? Яким правом? Ми боремось за мир, стараємось збудувати все найкраще, а інші

хочуть війни, хоч добре знають, що війна нищить все (с. 173, роман «Лорана», перевиданий у 2018 році). І гірка «сповідь» продовжується: «Інші хочуть іншої війни, модерної. Бо і смерть модернізується. Як і життя. Війна має нищити людину за останнім досягненням техніки. Інакше виявиться застарілою (с. 173). Це нагадує читачеві судження великого Хемінгуея в романі «За рікою в затінку дерев».

Олександр Рона закінчив курси філософії. Проїшовшись теренами історії філософії, він дійшов висновку, що все розвивається по лінії хаосу й розпаду. Життя – це таке замкнуте коло, в якому люди живуть за інерцією, і що все закінчується повним руйнуванням.

(Продовження на 8 с.)

² «Бог сотворив людину, а людина – Бомбу!» – підзаголовок одного з розділів збірника «Міфи ХХ століття», том 1, с. 78. Книга надрукована видавництвом „Univers”, Бухарест, 2003 рік.

МИХАЙЛО НЕБИЛЯК – ПИСЬМЕННИК, ЯКОГО «НЕЗАСЛУЖЕНО ПРИЗАБУТО»

(Продовження з 7 с.)

Усе повторюється, а не розвивається, тому сучасна цивілізація розпадається, бо прогрес не приносить нічого позитивного в життя людства. І так наш наратор-слухач підносить дію роману на наступний рівень: знайомить читача з квартирою, в якій проживає Олександр Рона. У його квартирі багато червоного кольору. Це колір смерті. Інша кімната була синьою. Це вже символ якоїсь надії. Олександр Рона не живописець, але два роки тому він намалював одну картину. Вона виражає думку про самогубство. Так, тоді він надумав покінчити життя самогубством. На маленькому столику біля вікна – його єдина скульптура: нерівний камінь, «з нього виривалась маленька кам'яна рука, що тримала свічку, а на місці, звідки починалась, було велике око» (с. 65). І ця єдина його роботи скульптура виражає те саме – смерть. Значить міф про великих героїв розвінчується: війна це страшне зло, і про нього треба говорити те, що й робить Олександр Рона.

Роман «Лорана» побудований на глибокій обсервації смерті. У деякій мірі відчувається і вплив Достоевського, але Михайло Небиляк розвиває свою філософію у зв'язку з ідеєю смерті. Коли помирає стара людина, так, це боляче, але це закон природи, якого вдалось змінити тільки Людині-Богу – Ісусові Христу. І не випадково героєві роману «Лорана» саме 33 роки. Висновок такий: виконавши свою місію на землі, людина спокійно готується до подорожі у вічність. Хвороба Лорани, героїні однойменного роману, дає змогу роздумувати над проблемою смерті зі зовсім іншої точки зору. Чому помирають люди від невиліковних хвороб? Людина подорожує в космос, а не в силі побороти якусь хворобу – от що мучить героя. Мотив хвороби не новий в літературі. Навіть у Біблії можна знайти багато прикладів хворих людей, наприклад, проказою. Потім, починаючи з XV ст. головною темою стали психічні та венеричні хвороби. Була чума, іспанський грип і нещастя XX ст. – рак. У 1970 році вийшла на великий екран кінострічка «Історія кохання» («Love story»), знята за однойменним романом Еріка Сігала (Erik Segal). Дивлячись цю кінокартину, плакали навіть чоловіки. Це було щось нове. Героїня захворіла. Хвороба виявилась фатальною, а це не могло не вплинути на молодого поета й майбутнього прозаїка. Над прірвою, над якою

опинився Олександр Рона, дізнавшись про невиліковну хворобу Лорани, опинилось все людство XX століття. Почувши від професора смертельний вирок: «Помре, і боюсь, що дуже скоро» (с. 245), його охоплює страх і розпач. Того вечора він поспішав додому. У квартирі панувала тиша, а «Лорана спала в ліжку, одна її рука звисала до підлоги, де лежала книга сонетів Рільке. Випадковість? Зовсім ні! Справа в тому, що сам автор «Лорани» вважав Райнера Марію Рільке (1875-1926) найціннішим німецьким поетом після Йогана Вольфганга фон Гете (1749-1832). Якщо уважно прочитати роман, то не важко заприпитати той факт, що життєвий шлях поета Рільке в деякій мірі перетинається з життєвим шляхом героїв роману. Ще досить молодим Рільке захворів на невиліковну хворобу (лейкемію), що стала для нього фатальною (помер ледь сповнивши 51 рік). Це офіційна версія його смерті. Але існує ще одна версія-легенда: поет просто обожнював троянди. Одного дня, зриваючи зацвілу троянду уколів палець. Від цього він і помер. Головні герої роману, теж хворіють на невиліковні хвороби й помирають молодими. Рільке, «орфей XX століття», любив музику й море. Лорана теж займається музикою (вона співає в барі «Підкова») і любить море. Один з віршів Рільке називається «Пісня про море». Лорана теж говорить про пісню моря: «Ми будемо танцювати за піснею моря: піснею про життя, про смерть» (с. 244). Так, Лорана говорить про море майже словами свого улюбленого поета – Рільке. А Олександр Рона покинув столицю після смерті Лорани й відправився «на північ». Там викупив дім, в якому колись жила Лорана, і довгими осінніми вечорами роздумував «про Життя, про Любов, про Смерть» – улюблені теми й Рільке, якого вважають предтечею екзистенціалізму. Про це наратор-слухач (Михайло) дізнався з єдиного листа, якого відправив йому Олександр перед смертю: «Живу в домі, в якому жила Лорана. Уявляєш, як це важко для мене?... Дім невеличкий, у ньому я помістив все своє багатство. Я щасливий, що купив цей дім (...) Увечері, коли все навкруг застигає, виходжу в сад, сідаю на лавку під липою, і дивлюсь у безодню моєї самотності. Бачу великий світ, і не хочеться вірити, що все це я пережив... Коли повертаюсь у кімнату, запалюю вогонь і світло, хочеться з кимось поговорити про Життя, про Любов, про Смерть...» (с. 230).

(Далі буде)

Лідія КОВАЛЕЦЬ, доктор філологічних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Коли нема кордонів між серцями...

Письменниця Анна Трайста-Рушть та її країна в контексті загального і приватного буття

Про українську письменницю з Румунії пані Анну Трайсту-Рушть я вже писала двічі: у 2013 році, відгукуючись на її повість «Дорога», й роком пізніше, взявши інтерв'ю в авторки під час її гостин у Чернівцях; обидва ці матеріали видрукував «Наш голос», вони ввійшли також до дуже важливої для мене книжки «З українсько-румунських літературних теренів» (Чернівці, 2014).

Відтоді наші зв'язки з п. Анною не переривались, бо, висловлюючись відомим рядком Расула Гамзатова, хіба є кордони між серцями?! Про те, що це так – що й кордонів між мовами не виявляється, коли нема кордонів між серцями, – часто думалось цієї весни, коли з моїми донькою та внуками гостювали в Румунії у пані Анни, даючи змогу дітлахам хоча б трохи позбавитись від стану тривожності через часті повітряні тривоги на українській землі. Заблудившись підчас нашого першого самостійного походу чималеньким Арборе, де мешкає письменниця, ми зі своїм геть кепським знанням румунської таки дали собі раду. «Ми – з України, починали з крилатої фрази, – приїхали до професорки пані Анни Трайсти-Рушть». І нас розуміли, відоме тут ім'я та назва нашої багатостраждальної Вітчизни робила теплішими вирази людських облич, привідкривала кордони й між мовами, і між серцями, виявляючись своєрідним містком до взаєморозуміння.

1. Румунія як нечужина

Втім, якщо говорити про війну, якою ми, українці, живемо зараз 24 на 7, то мости значної підтримки нас Румунією прокладалися від лютого ц. р. Бо вже відтоді автоколонні з гуманітарною допомогою, відтак боєприпасами, військовою технікою, медичним обладнанням, медикаментами вирушили звідси в напрямку нашої землі, а до Румунії спрямувались десятки тисяч українських біженців, які, рятуючись від російської агресії, знайшли теплий прихисток на терені сусідньої держави. В одному з волонтерських центрів Чернівців, де проводжу багато часу з ранньої весни, один мій новий київський знайомий, не перериваючи праці, щодня подовгу спілкувався по вайберу зі своєю родиною, надто трьома малими дітьми, котрі з мамою оселилися в якомусь румунському містечку в окремому приватному будинку та, схоже, почували-

Анна Трайста-Рушть та її сини

ся там майже як удома. Тож Сергій хоч у цьому плані був спокійний, а ми, жіноцтво, мимоволі прислухаючись до тих розмов, Сергієвих оповідок-експромтів, котрі линули до румунського берега (здавалися «Казки по телефону» Джанні Родарі), не могли стримувати сліз. Чого вартою виявилась і допомога Союзу українців Румунії, про яку я довідалась недавно: це 25 вантажівок та мікроавтобусів, які вже на початку березня дісталися Заходу України і так само стали підмогою багатьом вимушеним переселенцям.

Багатоох наших поранених так само вже прийняла на лікування сусідня держава. Колишня шкільна учениця пані Анни Трайсти-Рушть, тепер лікарка-фізіотерапевт Серетської лікарні пані Моніка Буліга з приводу лікування в себе молодого чоловіка з Київщини (той тяжко постраждав під час бомбардувань, лікувався в Чернівцях, а згодом був перевезений кимось із рідних до Румунії й так опинився в Сереті) через пані Анну клопоталась про переклад на румунську мову медичних висновків незвичайного пацієнта. Відсутність у Сереті фахівця з нейрохірургії і нестримне бажання допомогти Іллі стати на ноги спонукала пані Моніку просити про консультування в його справі у чернівецьких фахівців і відтак подбати про організацію в Румунії ефективнішого лікування для цього хворого.

Схоже, війна зі своєю антигуманною суттю зробила зв'язки між багатьма людьми в цілому світі не тільки активнішими, але й теплішими та сердечнішими.

(Продовження на 10 с.)

Коли нема кордонів між серцями...

(Продовження з 9 с.)

Бо віддавати – куди важливіше, ніж брати. І тоді сторона, яка дає тобі щиро, вже не є чужиною. Одна з моїх онук, виявившись свідком, як на румунському кордоні до нашого автобуса увійшли двоє волонтерів із привітними лицами й горою всілякого добра – як пропозицією, дарунками, цілком серйозно заявила опісля, що вже вирішила: в майбутньому хоче стати прикордонницею. Волонтеркою Софійка вже була, щодня нарівні з дорослими плетучи маскувальні сітки для нашої Армії...

2. В інтер'єрі часу і простору

Країна – це передовсім люди, значною мірою творча й інтелектуальна еліта. І хочеш збагнути митця, радив Гете, – їдь на його батьківщину. Батьківщина-материзна Анни Трайсти-Рушть – це її Верхня Рівна (Вишня Руня) на Закарпатті, Мараморощині, недалеко Тиси, що перетинає кордон з Україною. Про рідні місця письменниця згадує при найменшій нагоді та в найтонших подробицях, світлина з тих місць у неї завше «під руками» – в глибинах телефона; схоже, вона багатьма думками спробається завжди бути й там, у минулому. Тому я розумію, чому збірку своєї лірики Анна Трайста-Рушть назвала «Nostalgii» і чому новий великий автобіографічний роман, який викінчує ця авторка, найменовано «Диким раєм».

Але рідним для письменниці виявилось і румунське село Арборе, що у 26 км на захід від Сучави, родинне село її мужа Віорела. Тож пані Анна мешкає тут із 27 літ, приїхавши після закінчення університету у Клужі в цю історичну місцину, знану ще з XV століття. Тут, в Арборе, вона багато років пропрацювала на шкільній ниві, прилучивши до літератури, творчості, навіть до театрального мистецтва, яким сама захоплювалась, чимало обдарованих дітей. Тут разом із чоловіком побудувались, тут народились п'ятеро їхніх синів, які вийшли в люди, стали гордістю та славою батьків і які час від часу навідуються сюди з дітьми й невістками.

Я уявляю, як тоді неспізнано змінюється по-своєму тиха й розважлива домашня обитель Руштів, наповнюється гамором, як зі сховків витягаються іграшки малих (їх витягнули й для наших дітей, і для нас відкрили серце...), хлопці при потребі беруться й до домашнього реманенту, а жінки під орудою свекрухи готують щось смачненьке. За теплої погоди всі

збираються на трапезу довкруг великого столу під парасолькою на подвір'ї. Так само сидячи за ним, уже знайомим мені з фотографій, я подумала тоді, що це і є найбільше благо – коли над тобою, над твоєю парасолькою спокійне мирне небо, а за столом збирається твоя дружня родина. І це благо не має, сказати б, одного (українського чи румунського) «громадянства», воно вселюдське.

Коли ми завітали до нашої приятельки, тут усе квітнуло, буяло: садок, сто вазонів на підвіконнях, алеях, балкончиках, зелена травичка й деревина, манюнькі килимки із розсади помідор та перцю, що вигрівалась на сонці, очікуючи свого перенесення у глибший ґрунт. Естетика проглядала навіть в облаштуванні городу пані Анни, частина якого – теж квіти, одні з яких уже цвіли, пізніші й нашими руками насаджувались, щоб милувати око до глибокої осені. Естетика тут панує і в хатньому побуті, в кожній дрібничці інтер'єру, у глибшому укладові цього домашнього, родинного буття, де все злагожене, на своєму місці, чепурне та охайне, де є місце книжкам, дорогим родинним «знімкам» та

Буковинська хата в Арборе

іншим реліквіям, де часто вмикається комп'ютер, сідається за письмовий стіл із вишикуваними на ньому словниками, і вміється приготувати не одну смачну й колоритну страву. Щодо неї, то під час нашого приїзду, як зізналась пані Анна, було і по-рומунськи (як у Верхній Рівні), і по-буковинськи: сербанка з обварених зелених фасулів із бужениною, кулеша з овечою бринзою та смаженою солониною, голубці в листі винограду, начинена паприга, себто болгарський перець із дуже своєрідною начинкою, куряча зяма, тобто суп, із лажками, багато зелені, овочів, фруктів, гарне вино. Спостерігаючи за пані Анною, я не помітила в неї зайвої суєти: даючи лад на кухні чи будь-де, вона встигала, крім того, що слухати інших, водночас сама багато розмірковувати вголос, пригадувати давнє й сьогочасне з родинного буття, а ще жартувати, довірливо ділитись написаним, перейматись нашими проблемами і... несказанно радіти життю. Учителювання, потужні знання всесвітньої, національної історії та літератури, багатий внутрішній досвід й оптимістична, одержима вдача, покладання в житті передовсім на власні сили, не кажучи про шалену допитливість і працездатність, численні мандрі культурними світами задля їхніх відкриттів, зробили цю

жінку дуже відкритою і самодостатньою. У моєму розумінні це і є європейськість.

3. Відкриваючи Арборе, відкриваючи пані Анну...

Про те, що пані Анна відкрита й до своїх земляків, а вони відкриті до неї, я спостерегла уже в час приїзду до невеликого, затишного прикордонного Серету, де нас супроводжувала на своєму авто та сама пані Моніка. І те, що свого вихідного дня ця симпатична молода жінка, матір трьох діточок, пожертвувала часом і зустріла нас, свідчило передовсім про повагу до своєї навчительки-професорки. Пані Моніка заодно повернула їй книжки, які брала для читання, тож пані Анна, виходить, і на заслуженому відпочинку продовжувала виконувати свою місію.

І саме так – як професорку – знає Трайсту-Рушть кожен в Арборе. Під час незабутніх екскурсій центральними частинами й закутками цього великого й гарного села, що своїми кількома бездоганно рівними дорогами, чотирма школами, сучасними супермаркетами нагадувало місто, я зауважила, як люди біля своїх осель, угледівши пані Анну, поштиво віталися з нею, а то й підходили ближче. Про них та про інших мешканців Арборе в голові та серці нашої неформальної провідниці й оповідачки закономірно була не одна історія, ледь не кожна переплетена з історією народу й загалом його долею. На тлі світових сюжетів, картин, людських образів своє, рідне для митця здобуває ще більшу значущість і теж стає матеріалом для творчості. Біля одного з будинків ми зустріли ще доволі молодого чоловіка з дітьми. Виявилось, що це отець Октавіан Моля, настоятель церкви Святого Георгія. Пані Анна колись навчала дітей отця, ті повиростали і здобувають дальшу освіту. Зараз же вони всі дуже зраділи одне одному, почали фотографуватись, а малих наших (може, й тому, що вони – з України!) обдарували солодощами. За словами пані Анни, цей панотець дуже багато працює і власноруч біля церкви й удома: майструє, косить, доглядає свою невеличку домашню ферму, між тим як справжній пастир дуже допомагає бідним, хворим та самотнім. Люди ж відповідають на це повагою та любов'ю.

Загалом в Арборе, як мені здалось, небагато старих і покинутих осель, деякі з них – цілком у стилі етно (біля таких хотілося стояти і стояти, доторкнутись до них руками, як і біля хат, де зупинявся мій улюблений Григоре Вієру, де мешкав професор і письменник Стеліян Груя Яцентюк, творив свої знамениті малярські полотна художник Шербан Русу, віршували народні поети Лелко і Котлец, а бадя Тоадер Гріб заснував у своїй власній хаті навіть музей села, сам збирав для нього експонати й написав книжку з істо-

Гордість Арборе і пам'ятка ЮНЕСКО – Церква Усічення Глави Іоанна Предтечі

рії Арборе). Окремі будинки мали на своїх причілках по великій чорній стрічці у формі метелика: впродовж року так пошановується пам'ять небіжчиків, котрі – звідси. Деякі будівлі нагадували ті, що в передмісті Чернівців, т. зв. «царському селі», і виглядали імпозантно, кожна – по-європейськи. Народ тут так само мандрує світами, а, повертаючись на круги своя, привносить світову культуру в рідний простір.

Між тим печать вічності та неповторності зберігають чи не найбільше численні храми Арборе (їх тут дев'ять): і новіші церкви (Трьох Святих, Святого Івана, Святого Георгія), і найдавніша, найвідоміша – церква Усічення Глави Іоанна Предтечі, споруджена боярином, дипломатом і державним діячем Лукою Арборе, вірним слугою Штефана Великого, ще в 1502 році й 1993-го внесена до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Втім, навіть в архітектурній формі цієї пам'ятки, у її багатих зовнішніх та внутрішніх фресках на різні сюжети візантійська традиція переплелася з місцевою, що іще раз посвідчує, як кожен народ, а значить – кожна людська одиниця стоїть близько до світу, і світ щоразу поряд нас.

4. Ще раз про найголовніше

...Перечитуючи своє листування з пані Анною, я натрапила на її дуже важливі слова з недавніх часів. Вони мають нібито й приватний зміст, є зовні простими, але в контексті передуманого-пережитого здаються мені загальнозначущими: «Гарно жити у великій сім'ї. Коли зійдуться на якійсь сімейній події, то повне подвір'я своїх. Боже, дай здоров'я, порозуміння, сімейної тишини й благодаті, а також душевного та всесвітнього миру вам, і нам, і всьому світу».

Підписуючись під кожним словом своєї румунської колеги, великої матері, людини в усьому цікавої та творчої, я наразі щиро дякую їй за теплу гостину, за привітне ставлення, як щиро дякую всім іншим, хто простягнув і простягає нині нам, українцям, руку допомоги. Тримаючись за неї, таки легше стояти.

Чернівці, 5 червня 2022 року

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

5. Рідномовні «асди» – марамороські казкарі

(Продовження з № 335)

Попередню статтю про Мараморощину я закінчив відзначенням, що цей мальовничий край/світ зображений всіма його видами усного мистецтва, а особливо багатою оповідально-казковою творчістю, про що буде мова у даній статті, в якій одночасно виявляться і маловідомі чи невідомі сторінки української фольклористики Румунії.

Оповідальні твори народного походження побутували в народів світу з непам'ятних часів. У Китаї – ще до нової ери (збірник казок «Шан-Хої-Кінг»), в стародавньому Єгипті, в Індії (зб. «Панчатантра»), в Арабському Сході, у Стародавній Греції та Римі, за часів Середньовіччя, в період Барока та в новіші періоди.

У народному марамороському побуті, правдоподібно, казкова традиція побутувала з давніх давен. Відомі мені письмові докази підтверджують цей факт лише трьома зразками казок («Кучер висвятив на попа», «Про одинака, сина багача», «Графський Кірон»), записаними 1892 року закарпатським вчителем Стефаном Мариною у селі Верхня Рона (Rona de Sus), у наш час віднайденими українським фольклористом і теоретиком О. І. Деєм у відділі рукописних фондів Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР, й надрукованими у збірнику казок «Дерев'яне чудо» (Вступна стаття, упорядкування, підготовка текстів та примітки О. І. Дея, видавництво «Карпати», 1981). Першим збирачем і дослідником народних перлин Мараморощини був закарпатець Михайло Фінцицький, який уперше зібрав і переклав мадярською мовою 339 українських народних пісень Закарпаття, які 1870 р. появилися окремою збіркою товариства імені Кішфалуді під назвою «Закарпатоукраїнські народні пісні». Можливо, у цій збірці знаходяться і деякі пісні, записані у селах сучасної Мараморощини. Той же Фінцицький пізніше зібрав чимало народних казок, але йому не вдалося надрукувати їх. Рукописні зразки були перекладені на мадярську мову аж через сто років і появилися у мадярському видавництві «Європа» під назвою «Залізноноса Інджі-баба» («A vasorru Indzsi baba». Kárpátakrajnai népmesék. Europra Könyvkiado, Budapest, 1970). Переклад цього ви-

дання появилося в Україні у видавництві «Карпати» 1975 р. під назвою «Таємниця скляної гори». Можна припустити, що в цій збірці існують казки й сучасної Мараморощини.

Історичній Мараморощині належну увагу надавали українські вчені. Володимир Гнатюк (1871-1926), наприклад, який не обстежував її, але встановив тісні зв'язки з культурними марамороськими діячами, заохочував їх записувати народну творчість. Один з-поміж «найліпших угорських русинів», а саме Юрій Жаткович, підтримував із Гнатюком і Франком постійні зв'язки й надіслав їм кілька старих рукописів, «а також колядки, записані школярами села Русково» (див.: М. Т. Яценко, «Володимир Гнатюк», «Наукова думка», Київ, 1952.- С.74).

Румунській Мараморощині, зокрема українським її поселенням, наукову увагу надав відомий український мовознавець, літературознавець, фольклорист, етнограф Іван Панькевич (1887-1958), якому належить, наприклад, така праця: «Говір сіл Ріки Руської був. Марамороша в Румунії, 1934».

Коли почав я записувати казки у Бистрому 1969 р., у наступних роках у Кричунові, Валя Вішеулуй, у Верхній Роні (в Арадському, Караш-Северінському і Тіміському повітах значно раніше – ще в 1963 р., про що мова піде в іншій статті), оповідальна казкова традиція ще перебувала в досить живучих проявах – традиційних й оновлених/осучаснених/актуалізованих. Свідченням цих фактів є записані мною не під час узвичаєних нагод розповідання казок (на сільськогосподарських працях, у млинах, поїздах тощо), а протягом кількох лише днів. У Бистрому були записані казки від 50-річного Юри Курака – «Два брехачі» (надрук. в моїй збірці «Оленський цвіт» – «Брехачі»), від 72-річного Юри Куренюка – «Казка про Андрейка» (надрук. в «Оленському цвіті» – «Андрейко»). Ненадруковані, отже *невідомі сторінки* української фольклористики Румунії становлять записані у Бистрому казки від Юри Курака («Про трьох хлопців, що вчилися на попів»), від 72-річного Юри Куренюка («Про трьох братів»), від 50-річного Дмитра Куренюка (відомої казки «Іван Руженюк», варіант якої надрукований в «Оленському цвіті»), від Дмитра Куренюка (казки «Іван – корвчий син», ва-

ріант казки Василя Цоли із Валя Вішеулуй – «Іван Ружанюк», надрукований в «Оленському цвіті»).

У казковій традиції здавна функціонувало явище пересікання/взаємовпливання по горизонталі між сусідніми народами. Отож, типологічно відповідний українському варіант даного типу казки («Іван Ружанюк») зустрічаємо в румунських казках – «Craiovean fiul vacii» («Крайов'ян – коровчин син»; в румунів даний тип – значно багатший, наявні варіанти: герой – «Син кобили»//«Fiul iereii», «Овечий син»//«Fiul oii». Надто цікаве українсько-румунське тотожне співпадання імені казкового героя: «побратим» по материнській лінії українського Івана Руженюка – це румун «Rujanic voinic», з неопублікованого варіанту класика румунської літератури Іона Крянги (Архів Бухарестського Інституту фольклору, рукопис № 2239в, Rozavlea Vişeu).

Пересікання української казкової традиції з румунською (= надто «щедро» й невиявлена наукою сторінка українсько-румунської фольклористики) наявне, наприклад, у назві казки «Ніку-Нік» (= з румунського імені *Nicu*+ скорочена його форма-прикладка *Nic*), записаної у Бистрому від 50-річного Дмитра Куренюка, яка є варіантом «класичної» казки про фантастичного героя та його помічників Товчекаменя (рум. *Sfarmă Piatră*), Кривидерева (рум. *Strâmbă Lemne*), Ліктибороди (рум. *Varbă Cot*) й ін., казки, відомої в румунському казковому репертуарі під назвою «Hagar Alb» («Білий Гарап»). Типологічний варіант даної казки – казка «Плавучик», записана від 69-річного Василя Цоли із Валя Вішеулуй (надрук. в «Оленському цвіті»).

У вівторок 24 червня 1969 р. я зробив аудіозапис на магнітофонну плівку в сусідньому селі Красний (Crasna Vişeuului) цікаву місцеву українську версію/«редакцію» відомої румунської класичної казки «Tinerete fără bătrânețe și viață fără moarte» («Молодість без старості, а життя без смерті» – інша невідома сторінка румунсько-української фольклористики) та гумористичну казку «Як поповичі запобігали голодові», записану від 37-річного Михайла Томенюка, тодішнього директора тамтешнього Краснянського Будинку культури. А від 28-річного Юри Горгана записав гумористичну казку «Як циган сповідався».

Через кілька років після Бистрого випало мені щастя потрапити 1976 року на талановитих казкарів присігтського села Кричунів – 69-річного Івана Поповича, батька сігитського ліцейського викладача музики, етномузиколога, бувшого директора Сигітського українського ліцею ім. Т. Шевченка Федора Поповича, та 62-річного Василя Поповича і 54-річного Івана Малярчука. Не переписана із стрічки осталася

фантастична казка, яку розповіла 69-річна Одотя Пінтюк з Кричунова, що також є невідомою сторінкою нашої фольклористики.

Трохи більше казок, ніж у всіх раніше згаданих селах, записав я 1976 р. у Валя Вішеулуй, куди по чергово «піднімався» із Сигота у перервах між екзаменами бакалавреату, «полюючи», так би мовити, на казкарів, яких не можна було довго затримувати, бо вони, а особливо 69-річний Василь Цола, наче витівливий казковий герой, після оповіді однієї-двох казок скоро «змивався», то мотивуючи, що, мовляв, до нього в гості таки тоді мала над'їхати заміжня дочка з далекої сторони (знайомі пояснили мені, що в Цоли немає жодної дочки), то наводив інші причини. А це, здавалося мені, задля того, щоб у нього було... більше «корисних» і вигідних зустрічей зі мною.

Мої записи у Валя Вішеулуй походять від трьох казкарів, які своїм репертуаром належать до двох категорій оповідачів. До категорії «класичних» належать 69-річний Василь Цола, від якого було записано найбільше розповідних зразків, зокрема фантастичних казок, яким властиві всі композиційні прийоми (казкові формули: вступна/ініціальна, перехідна, кінцева; лінійна подача епізодів, сюжетна довершеність та вичерпність й ін.) та зразкові мовно-поетичні «одяги» сюжетної канви, і 61-річний Йосип Сасюк, від якого було записано лише кілька казок. Другу категорію представляє лише один вишавський казкар (можливо, їх було більше, але я не попав на них), а саме 49-річний Дода Николай Николаєвий, одні із казок якого суто фантастичні, а інші докорінно деміфологізовані/осучаснені – це явище наявне у сучасному усному розповіданні народних творів.

Значно менше казок вдалося мені записати у Верхній Роні, а це головню від талановитої 70-річної казкарки Марії Ністор.

У моїх намірах було і записування казок у решті українських марамороських сіл, включно до Полян. На жаль, не попадав на зразкових оповідачів, а інші, рекомендовані як талановиті, чинили спротив. Один з-поміж них, наприклад, побачивши мене з магнітофоном, відмовився розповідати, бо, як він аргументував, не хотів, щоб його «поставили у музію» (?!). Отож моє (не відомо мені, чи й інших побратимів) сприйняття марамороського усного оповідального процесу ґрунтується на зібраних мною казках і надрукованих у збірці «Оленський цвіт» («Критеріон», Бухарест, 1978), яка, гадаю, зразково представляє український марамороський оповідально-казковий жанр майже зі всіма композиційно-структурними, фабульними та мовно-стилістичними складовими.

(Далі буде)

Микола ВЕГЕШ, Ірина-Люба ГОРВАТ

ПРЕЗИДЕНТ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ АВГУСТИН ВОЛОШИН: ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ

(Продовження з № 336)

Українці в Празі помітили, що часто, коли Гуменюк стрічався з людьми, залюбки фотографував їх. Це насторожувало поодиноких людей, але Гуменюк спокійно продовжував свою діяльність. Августин Волошин сказав міністрові Августину Штефанові, що Гуменюк також сфотографував його щось два раз. Раз трапився випадок, що агент СМЕРШу прийшов на квартиру Миколи Вайди, щоб арештувати його. Микола Вайда виїхав був на Захід, агент не застав його вдома. Але в той самий час прийшов відвідати М. Вайду учитель руханки української гімназії в Морджанах. Агент запитав його прізвище, подивився на свій список і на місце арештував відвідувача»⁸.

Через деякий час А. Волошина перевезли до Москви і помістили в одну з камер-одиночок Лефортовської тюрми. Якою ж була ця твердиня Міністерства державної безпеки? Споруджена ще при царизмі, ця тюрма була закрита в 1917 р. Однак після двадцятирічного «відпочинку» Й. Сталін у 1937 р. помістив у ній вищий командний склад армії на чолі з маршалом М. Тухачевським, і відтоді вона існує до наших днів. Відомий радянський розвідник Леопольд Треппер, який у свій час мав можливість детально ознайомитися з цією тюрмою, у своїх споминах «Велика гра» писав: «Споруда нагадує мені старовинну фортецю Сен-Жак д'Арк на Середземноморському узбережжі Палестини... З середини тюрма нагадує цирк, три поверхи колових галерей, вздовж яких розміщувались камери. В середині – великий, пустинний плац, звідки можна наглядати за всіма поверхами»⁹.

Колишній військовий прокурор М. М. Ушов, який пройшов всі «кола пекла», так описав камеру, в якій він знаходився: «Камера, в яку я потрапив, являла собою довгу вузьку кімнатку у вигляді кам'яного мішка. Віконечко прикрито незмінним залізним козирком. Світло з вулиці ледь-ледь пробивалось. Щодоби

горіла вмонтована в стелю електрична лампочка. Біля стін наглухо прикріплений невеликий, продовгуватий залізний столик, а поряд з ним масивна табуретка. Зліва при вході в камеру прикріплений металічний унітаз, а поряд – водопровідний кран і маленька раковина. Стіни на півтора метра зафарбовані густозеленою фарбою. У дверях камери, як і в інших тюрмах, невелике віконечко, у вигляді кватирки, так званий «собачник», через який ув'язненим подається їжа, вода і робляться зауваження... В камері холодно. Всього 6–7 градусів тепла. Довго сидіти на одному місці неможливо. Ми не тільки ходили, але буквально бігали по камері, намагаючись хоч трохи зігрітись...»¹⁰.

Слід зазначити, що про існування такої тюрми мало хто знав, хоча слухи про неї існували. Один з ув'язнених пригадував: «В три години ночі я був доставлений в Лефортовську тюрму. Про те, що існує така тюрма, я, старий москвич, не мав ніякого поняття...». Інший ув'язнений пише, що «Лефортовська тюрма відрізняється від інших тюрем особливою жорстокістю і страшним режимом. Слухи про неї доходили до тюрем інших міст. Деякі ув'язнені, які побували в Лефортовській тюрмі, від одного тільки згадування про неї починали трястися»¹¹. Перебування в тюрмі негативно впливало на нервову систему ув'язненого. Як пригадував Треппер, людина не мала ні хвилини спочинку. Протягом години по десять разів відкривалися двері камери й лунали попередження: ви забагато ходите, ви дуже довго сидите, ви недостатньо рухаєтесь тощо. Заснути було майже неможливо, бо щовечора біля десятої години починалось занадто бурхливе тюремне життя: безперестанне стукання дверима, кроки тих, кого вели на допит. Годували надзвичайно погано. Складалось враження, що все робилося для того, щоб повністю вивести з ладу здоров'я людини.

Під час арешту Волошину сповнилось 70 років. Можливо, у читачів промайне думка, що похилого

⁸ Басараб В., Вегеш М., Сергійчук В. *Августин Волошин. Нові документи і матеріали про життя і смерть президента Карпатської України*. С. 84-85.

⁹ Вегеш М., Туряниця В., Чаварга І. *Смерть президента: Останні дні життя і смерть президента Карпатської України*

Августина Волошина / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1995. С. 7-9.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

віку людина знаходилась в кращих умовах, мала які-небудь привілеї. На жаль, мусимо Вас розчарувати, вік для ув'язненого не був спасінням. Вченому-мікробіологу Надсону, якого повели на допит, було 73 роки. І коли через дві доби (!) він повернувся, то товариші по камері його не впізнали: «Виглядав він дуже погано. Лице земляного кольору, очі запалені. Від втоми він ледве тримався на ногах... навіть не міг їсти».

У Волошина не посоромились відібрати при арешті навіть золоті речі, які по праву належали йому як каноніку. До речі, коли на прохання вчених Ужгородського державного університету з Москви вислали в їх тимчасове користування «Особову справу Августина Волошина», то з цих цінних речей нічого не збереглося. Безперечно, що вони поповнили колекцію когось із слідчих. І як не погодитися з М. М. Ушовим, який писав, що «співробітники НКВС були, як правило, владолюбними, безчесними, дуже обмеженими й охочими до грошей і нагород, готовими в ім'я особистих інтересів здійснити будь-яку підлість, забувши про людську совість»¹².

Перший допит Августина Волошина був проведений 22 травня, після чого послідували наступні – 24 травня, 5, 9, 12, 14, 19 і 20 червня 1945 р. На останньому допиті йому було зачитано постанову про оголошення звинувачення. Уважно її прочитавши, Августин Волошин майже з усім погодився: «В чому мене звинувачують статті звинувачення мені зрозумілі... Винним себе визнаю»¹³. Можна собі уявити, до якого стану була доведена ця 70-літня людина, якщо вона визнавала себе винною навіть у тих «бідах», до яких не мала ніякого відношення. І дійсно, працівники МДБ могли примусити говорити навіть мертвого...

20 червня 1945 р. Августина Волошину було представлено звинувачення, згідно з яким він «проводив ворожу діяльність проти Радянського Союзу». Наводимо його повністю:

**Постановление
(О предъявлении обвинения)
г. Москва, 1945, июня 20 дня**

Я, следователь следственного отдела Главного управления «Смерш» майор Вайндорф, рассмотрев следственный материал по делу и принял во внимание, что Волошин Августин Иванович доста-

точно изобличается в том, что являясь членом т.н. правительства Карпатской Украины и «Украинского народного объединения» проводил враждебную деятельность против Советского Союза

Постановил:

Руководствуясь ст. ст. 128 и 129 УПК РСФСР, привлечь Волошина Августина Ивановича в качестве обвиняемого по ст. ст. 58-4 и 58-11 УК, о чем объяснить обвиняемому под расписку в настоящем постановлении.

«Согласен» Начальник Отделения Следственного отдела подполковник Кулешов.

«Утверждено» Зам. начальника Следственного отдела Главного управления «Смерш» подполковник Флягин.

20 июня 1945¹⁴.

Після останнього допиту, який вів слідчий Вайндорф, здоров'я Августина Волошина різко погіршилося і його перевели в Бутирську тюрму. Про перебування Волошина в Лефортові маємо свідчення В. І. Марчука із Житомирщини: «Сидів 8 місяців у Лефортовській тюрмі. Зразу після дня Перемоги до мене в камеру-одиночку помістили Августина Волошина – Президента Карпатської України. Це був невисокий, повний чоловік, років йому було за 70. Він мав хворий шлунок і не міг їсти. Свою їжу віддавав мені. Потім до нас підсадили ще якогось Барковського, це був стукач, але ми цього не знали. Він заводив провокаційні розмови й потім доносив слідчому. Пам'ятаю такий випадок. Я не знав жодної молитви й Волошин вчив мене «Отче наш». Коли наступного разу мене викликали на допит, слідчий сказав: «Ну, как, «Отче наш» выучил уже?». Тоді я не догадався, звідки слідчий знає про молитву. Хто такий Барковський, дізнався в Бутирській тюрмі від одного викладача військової академії, до якого теж підсаджували Барковського.

Кожного дня Волошин розповідав про життя Ісуса Христа, також про себе, як він їздив до Риму, до Праги. Я дізнався, що Волошин зустрічався з Ріббентропом, Степаном Бандерою і Мельником, казав, що його звинувачують у германофільстві. Це слово я вперше почув від нього, і воно мені запам'яталося.

(Продовження на 16 с.)

¹² Вегеш М., Туряниця В., Чаварга І. *Смерть президента: Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина*. С. 10-11.

¹³ ЦАМГБ РФ. Н – 17681. Л. 31.

¹⁴ ЦАМГБ РФ. Н – 17681. Л. 30.

¹⁵ *Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади*. Книга перша. Львів: Просвіта, 1993. С. 558-559.

ПРЕЗИДЕНТ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ АВГУСТИН ВОЛОШИН: ШЛЯХ НА ГОЛГОФУ

(Продовження з 15 с.)

Одного разу в камері Волошин писав заяву на ім'я Молотова. В цій заяві він зазначив, що його заарештовано несправедливо, що він громадянин іншої держави. Пригадую початок заяви: «Прем'єр-міністру господину Молотову от бывшего премьер-министра Закарпатской Руси доктора Волошина».

З кожним днем Августин Іванович слабнув. Навіть сам вже не міг виходити на прогулянку. Ми брали його під руки і виводили гуляти. Одного разу він попросив його залишити. Коли ми повернулися з прогулянки, у камері його не застали. Два місяці був з нами. На все життя запам'ятав я цю добру і розумну людину»¹⁵. Свідчення В. І. Марчука повністю підтверджуються даними закінчення медичного персоналу Бутирської тюрми.^{16, 17, 18}

Сучасні дослідники називали різні дати смерті президента: 11, 14, 17 липня 1945 р. На основі «Справи Волошин» ми маємо можливість встановити точну дату смерті.

Свідчення про смерть А. Волошина залишив Юрій Шанта: «Рівночасно з арештом А. Волошина були також арештовані три колишні міністри Карпатської України – Степан Клочурак, др. Микола Долина та др. Юлій Перевузнук. Всі вони спочатку опинилися у в'язниці Лефортово у Москві разом з А. Волошином. В часі смерті А. Волошина вони були в Лефортові, щойно десь пізніше були засуджені на 20 чи 25 років. Степан Клочурак і др. Микола Долина після повороту до Праги залишили по собі важливі свідчення про смерть А. Волошина. Степан Клочурак випадково був свідком його смерті. Про це він повідомив Августина Штефана листом з Праги до Філадельфії, США. Ось зміст листа Степана Клочурака, що був поміщений в монографії Августина Штефана «Августин Волошин. Президент Карпатської України. Спомини» (С.147-148): «Дня 11 липня 1945 р. мене вели до мого опікуна (слідчого), який всіма нами «опікувався». Коли мене привели до дверей мого опікуна, двері були замкнені, але сусід нам сказав, що він знаходиться в одного тяжко хворого, від якого хотів би дещо довідатися.

Ми повернулися і перед дверима кімнати, де лежав старенький о. Волошин, мій сторож попросив, щоб опікун на хвилину вийшов. Двері відчинилися і так уже залишилися відчиненими. Коли я побачив, що він лежить в агонії, смертельно блідий, я схвилювано поспитав, що з ним діється?! Чому не при-

ведуть до нього лікаря?! – Не нужно, ему не нужна помощь. Мій опікун наказав відвести мене до його канцелярії і там почекати, поки він прийде. За нецілих півгодини прийшов мій опікун і, як завжди, почав мене випитуватися. Між іншим поспитав, кого залишив Волошин в Празі. Я тоді його запитав, чи є якась надія, щоб зберегти о. Волошина. На те він відповів: «Он ушел».

Я не розумів його добре, – продовжував свідок С. Клочурак і думав, що може о. Волошина кудись відвезли. Тому поспитав: «Куди він пішов?». Опікун здервовано сказав: «Він не пішов, але... помер». «Усе це сталося так, як я переказав. Це я бачив своїми очима та сам чув». Лист йде далі: «Він лежав вже мабуть мертвий, а на другий день мій покровитель ще сказав мені: «Його знищила не тюрма, але хвороба, яку він приніс з собою з дому. Старенький мав цукровку», – виправдовувався опікун. Кінець листа: «Відносно дня смерті о. Волошина – це єдина правда, яку я міг би й іншими доказами підтвердити».

А. Штефан зауважив: «О. А. Волошин мав незначне поширення серця і його успішно лікував. Цукровки ніколи не мав. Твердження опікуна, що старенький приніс зі собою з дому цукровку, дійсності не відповідає. Однак радянські тюремники такі всезнайки, що можуть за 3 дні приворожити таку хворобу, яка їм потрібна». «Що зробили з тляними останками бл. п. о. А. Волошина – невідомо. Він помер, але пам'ять про нього безсмертна серед його земляків». Обширне свідчення про смерть А. Волошина подав д-р Микола Долина його племінниці д-ру Ользі Дутковій у Празі. На відміну від Степана Клочурака, який, як видно, дозволив А. Штефанові зразу опублікувати його свідчення в газеті «Америка» у Філадельфії, США, д-р Микола Долина розказав д-ру Ользі Дутковій про смерть А. Волошина під присягою, що нікому не розкаже про це так довго, заки хтось буде живий із його сім'ї. Це тому, що большевики, подібно як це робили нацисти, погрозили кожному звільненому в'язневі смертю цілій його сім'ї, якщо він комусь розкаже, що пережив, бачив і чув. Д-р Ольга Дуткова дотримала дану обіцянку. Щойно після того, як помер син і внук д-ра Долина трагічно на вулиці в Празі, д-р О. Дуткова в листі від 21 серпня 1999 року поділилася з автором інформацією, яку отримала від міністра д-ра Миколи Долина.

(Далі буде)

¹⁵ Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади. Книга перша. Львів: Просвіта, 1993. С. 558-559.

¹⁶ ЦАМГБ РФ. Н – 17681. Л. 106.

¹⁷ ЦАМГБ РФ. Н – 17681. Л. 107.

¹⁸ ЦАМГБ РФ. Н – 17681. Л. 109.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Григорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Магдалина ЛАСЛО-КУЦЮК

До 300-річчя від народження
Григорія Сковороди (1722-1794)

ЗАГАДКОВІСТЬ СФІНКСА

Сфінкс – найбільш відомий пам'ятник давньоєгипетської культури, довкола якого до сьогодні точаться суперечки. Існують дві теорії: деякі спеціалісти твердять, що він був споруджений фараоном Кафре з IV династії, тим самим, який спорудив поблизу й піраміду. Вважається, що у Сфінкса було обличчя Кафре, але фрагмент напису стосовно цього загублений. Тулуб лева пояснюється тим, що фараони вважались найновішою інкарнацією Хоруса, бога неба й сонця, а лев був символом сонця. Інші ж спеціалісти вважають сфінкса давнішим, запевняючи, що це був просто пам'ятник лева, а людське обличчя було вирізьблене на ньому пізніше.

У часи Сковороди Сфінкса не можна було бачити.

Він був покритий піском. Про нього знали лише з праць грецьких авторів. Археологічні розкопки виявили його пізніше. У Діалозі «Кольцо» Сковорода без інших уточнень твердить, що існував єгипетський сфінкс. Але більше він знав про грецького Сфінкса, чиє ім'я і вигляд були підказані єгипетським Сфінксом. Це була людська фігура, що сиділа на скелі біля Фів, вона мала тулуб лева і великі крила. У греків це чиста легенда, використана Софоклом для своєї трагедії «Едіп-цар». Сфінкс у греків був просто страховиськом, яке, як казковий змій, вимагало людських жертв. Убиті були всі, хто не зміг відповісти на його знамениту загадку: хто рано ходить на чотирьох ногах, вдень на двох, а ввечері на трьох. Хоч відгадка проста – це людина, – але ніхто не зміг розгадати, аж поки не здогадався молодий Едіп. Після того Сфінкс кинувся в море, за Софоклом, або просто щез, за твердженням Сковороди, а Едіп став царем Фів. Як завжди, Сковорода спрощує давню легенду не тому, що він її не знає, а тому, що всі інші обставини, пов'язані з Едіпом, зокрема кровозмішання, драматизм міфа, його не цікавлять, він хоче найкоротшим шляхом дійти до християнської моралі. Едіп ніби-то написав для користування

свого сина (не сказано якого) повчальну книгу під назвою «Сфінкс», але син нехтував добрими порадами й правдивістю легенди про Сфінкса, а друзі підштовхували його до легковажного життя. Символ Сфінкса потрібний Сковороді, щоб зайвий раз викласти свою філософську теорію про існування двох світів – видимого і невидимого. Сфінкс – це приклад такого контрасту. Одне те, як він виглядає, а інша річ – таємниця, яка в ньому криється. Щоб її зрозуміти, треба довго думати. Тому і Біблія як символічний твір має два рівні – один видимий, пригоди й чудеса, які в ній описуються, а інша річ – справжнє, скрите значення цих пригод і чудес. За всім криється Божа премудрість. А Бог і премудрість – безначальні.

Великий Сфінкс у Гізі

як казковий змій, вимагало людських жертв. Убиті були всі, хто не зміг відповісти на його знамениту загадку: хто рано ходить на чотирьох ногах, вдень на двох, а ввечері на трьох. Хоч відгадка проста – це людина, – але ніхто не зміг розгадати, аж поки не здогадався молодий Едіп. Після того Сфінкс кинувся в море, за Софоклом, або просто щез, за твердженням Сковороди, а Едіп став царем Фів. Як завжди, Сковорода спрощує давню легенду не тому, що він її не знає, а тому, що всі інші обставини, пов'язані з Едіпом, зокрема кровозмішання, драматизм міфа, його не цікавлять, він хоче найкоротшим шляхом дійти до християнської моралі. Едіп ніби-то написав для користування

Оскільки, як сказано вище, Сковорода знав лише про грецького Сфінкса, а не про єгипетського, то він ставить його в діалозі «Кольцо» на тому самому рівні, що і сирен, фенікса, семиголового змія тощо. Все це видумано, як і деякі неприродні явища, описані в Біблії, як те, що Ісус Навин зупинив сонце, що людина злітає в небо, що вона ходить по воді, що залізо плаває по воді. Це чудеса як старозавітні, так і новозавітні. Видуманим, на його думку, є і всесвітній потоп. Усе це має чисто символічне значення. З цією думкою Сковороди можна погодитись.

(Продовження на 19 с.)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ЛІТНІМ ЛЕГОТОМ «БДЖІЛКА» ПРИЛИНУЛА

До переліку періодичних видань Союзу українців Румунії з ініціативи його голови, депутата Миколи Мирослава Петрецького, додалося вельми бажане і приємне доповнення: з червня цього року почав виходити журнал «Бджілка», адресований малятам-дошкільнятам. Як задекларовано в розмаїтій програмі часопису, він покликаний забезпечити широкий вибір тих матеріалів, котрі найефективніше сприятимуть розвитку малечі та пізнанню нею довкілля: ігор і розваг, цікавих казок, оповідань, віршів, загадок, розмальовок тощо.

Власне той спектральний комплекс завдань, які ставить перед собою журнал в особі його очільниці Ірини Мойсей, символічно акцентує вдало підібраний вірш Олександра Богемського, у якому бджілка наставляє своїх дітей «уклонитися», тобто віддати шану й повагу, «кожній квіточці в окрузі», а взамін отримати щедрі дари. Тож, очевидно, й сама назва нововспененого видання цілком доречно й виправдана. Адже в масовій народній свідомості бджола виступає уособленням невтомної працьовитості, душевної чистоти й божого покровительства. Крім того, назва журналу в той чи інший спосіб пов'язується з тією заголовковою традицією, яка прийшла до нас з давніх-давен. Зокрема, з XII – XIII ст. в Україні побутував збірник афоризмів «Пчола» («Бджола»), назву якого упорядник пояснив простою аналогією: як бджола збирає мед з різних квіток, так і він зібрав «мислі мудрих людей» з церковних і світських книг, впорядкувавши їх за тематичним принципом.

Основу змісту нового журналу складають народні казки, що цілком логічно, адже саме за допомогою фольклорних текстів починають формуватися первинні уявлення дитини про світ, його добрі та злі начала. Тому текст «Колобка», незважаючи на його сумний фінал, надзвичайно привабливий і повчальний для малюків. Адже йдеться про справедливе покарання легковажного і хвалькуватого внука, який заради розваги напризволяще покинув стареньких дідуся й бабусю.

З великим інтересом діти сприймуть і веселу пісеньку-казку «Ходить гарбуз по городу», супроводжену ще й улюбленим завданням розмальовати кольоровими олівцями зображення її персонажів.

Творці журналу виходили з того, що світогляд дитини повинен формуватися під впливом тих джерел інформації, які забезпечують повноцінний і всебічний розвиток особистості. Уведення до змісту дитячого часопису не лише народної творчості, а й повчальної казки Михайла Коцюбинського «Про двох цапків і двох кізочок» сприймається як надзвичайно важливий змістовий компонент: такий підхід дає дитині можливість змалку познайомитися зі славними сторінками української класики, а водночас на основі логічного викладу авторської оповіді навчитися робити перші власні умовиводи. Коротенькі казки, які Михайло Коцюбинський написав для своїх дітей, переповідають про двох пихатих цапків, котрі зійшлися на небезпечній для проходу кладочці, але ніяк не хотіли поступитися один одному дорогою і через свою невиправдану упертість попадали в річку. По-іншому повелися дві мудрі кізочки, що зустрілися на вузькій стежечці, давши одна одній дорогу. Діти легко зрозуміють, що в першому випадку письменник засуджує нерозумну впертість, егоїзм, гоноровитість,

а в другому виступає на боці добрих рис характеру: лагідності, взаємної поступливості й поваги.

Новий журнал, враховуючи вікові особливості розвитку дитини, насичений різними текстами й завданнями, які передбачають усілякі види їх виконання: розмальовки, розвивальні завдання, пізнавальні факти про навколишній світ та ін., що сповна сприятиме розвитку уваги, творчості, уваги, логічного мислення й мовлення дитини.

Невід'ємним складником дитячих видань є ілюстрації. Цей аспект враховано повною мірою. Художник Чіпріян Моаґен наповнив часопис яскравими, проте комфортними для дитячого ока барвами, доповнивши візуально сприйняття маленькими читачами текстової пізнавальної інформації.

Редакційна команда нового дитячого часопису зреалізувала важливий проєкт і презентувала себе як висококваліфікованих, обізнаних у найтонших нюансах дитячої психології фахівців. Адже розроб-

ка якісного дитячого видання, особливо для користувачів дошкільного віку, – надзвичайно копітка й відповідальна праця. Вона повинна враховувати усі особливості психологічного та лінгводидактичного текстосприйняття, можливості впливу на дитячу аудиторію слова й зображення. При цьому важливо всебічно збагнути сутність дитячого світосприйняття, розуміти потреби й наміри сучасних дітей, мати креативне мислення, вміти доречно застосовувати сучасні видавничі та поліграфічні технології. З усіма цими завданнями творці журналу блискуче впоралися, випустивши у світ надзвичайно потрібне, різноманітне за змістом та оформленням видання, чим сприятимуть розширенню знань малюків про навколишній світ, поповненню їхнього словникового запасу, формуванню любові до рідного слова, малювання й навчання. Тож побажаймо «Бджілці» впевненого лету і щедрого медозбору!

ЗАГАДКОВІСТЬ СФІНКСА

(Продовження з 17 с.)

Великий філософ XVII століття Барух Спіноза також писав у своєму «Теологічно-політичному трактаті», що чудес, тобто явищ, які відбуваються всупереч законам природи, не буває, однак чудом є саме існування на землі. Інша річ – ставлення Сковороди до біблійних персонажів. Він енергійно протестував проти так званого історіанства Біблії. Мовляв, люди, про яких розповідається в Біблії, ніколи не жили. Тут він послідовно суперечить самому собі, не говорячи про Христа, в історичність і божественність якого він твердо вірить і до якого він безперестанку звертається. Але навіть такі чоловічі персонажі Біблії, як Авраам, царі Давид і Соломон, на його погляд справді жили. Сумнівався він щодо Соломона, про казковий характер якого він здогадувався. Якщо український історик Закарпаття Михайло Лучкай у своїй «Історії Карпатських рутенців» від 1842 року міг цілком спокійно твердити, що євреї залишили нам у спадок у Старому Завіті свою реальну історію, то сьогоднішні історики далеко не такі певні в тому. Досить прочитати працю сучасного французького історика Андре Лемера «Історія єврейського народу». Він вважає, що спочатку євреї далеко не були єдиним народом, а лише різними племенами, які зустрілися досить пізно. Деякі мали релігію предків, а інші монотеїзм. Розкопки Єрихона, до речі, доводять, що там і сліду не має якоїсь інвазії або воєнних сутичок.

Щодо книги Суддів, то всі дослідники погоджуються в тому, що там мовиться про чисто легендарних персонажів. Більш складна проблема щодо великих царів Ізраїлю Давида і Соломона. Деякі дослідники вважали, що ці персонажі видумані в період, коли розпалась єдність євреїв і були вже дві держави – Юдея та Ізраїль, і що, мовляв, Давид і Соломон – це проєкція в минуле, мрії про єдину державу. Сковороді, який постійно говорить про цих персонажів, як авторів біблійних книг і навіть про їх добу, і на думку таке не спало б. На користь цих скептиків мовить і те, що в жодному місці поза Біблією нічого про них не сказано, на відміну від пізніших правителів, чії імена зафіксовані у пам'ятниках сусідніх народів. На нашу думку, вони все-таки існували. Звичайно, атрибуції неправильні, Псалтир – це молитовник для домашнього вжитку, а не твір Давида, а Пісня над піснями – це нанизування народних пісень, а не справжня історія любовних пригод Соломона. Але це персонажі надто добре окреслені не тільки в єврейських легендах, але і в легендах ефіопців, вони не могли бути видумані, як люди. Не кажучи вже про центральну подію єврейської біблійної історії – Вихід з Єгипту, про персонаж Мойсея. Тут є багато аргументів, як за, так і проти, які явно суперечать одні одним. Докази надалі сумлінно збираються археологами й істориками. Майбутнє покаже. Отже, виходить, що Сковорода мав рацію. Біблія – все-таки Сфінкс.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXVIII)

*Літературознавство. 27. Пропагування в Румунії
оригінального українськомовного романного жанру.
2. Умови його зародження та авторські
трактування різних тем/питань*

(Продовження з № 335)

У першій частині статті («Наш голос», № 334, 2022 р.) на тему зародження в Румунії оригінального українськомовного романного жанру було потрактовано в основному два питання: 1) коротку «історію» постання українськомовних романів і 2) їхній поділ на дві тематично-ідейно-концептуальні групи. До першої групи були зачислені романи, що тим чи іншим способом пов'язані з Другою світовою війною, наслідки якої спричинилися до суспільно-історичних перемін у житті народу чи певних його регіонів й обумовили статус та поведінку певної категорії персонажів. Крізь таку призму були представлені чи тільки згадані романи Михайла Небиляка «Лорана» (1974) та «Любов до ближнього» (1978), Ст. Ткачука «Нічия пора», румунські романи Стеліана Ґруї Яцентюка, роман «Неповернення» (1981) Павла Романюка, романи Юрія Лукана «Терези» (1979), «Не важко вбити крука» (1982) і «Банальні ночі» (1985) та романи Корнелія Ірода «Передодень» (1975), «Ранок» (1984), «Сонце в очах» (1988), що увійшли до трилогії «Свято», яка згодом переросла у тетралогію четвертим томом «Ворог мого ворога» (2022).

Порядком вичерпної інформації слід відмітити, що окрім уривків з роману «Далина» (2014) Івана Ковача, роками тому (2002) початки роману «Розбита доля» надрукував у «Нашому голосі» Михайло Гафія Трайста.

До другої категорії українськомовних романів, вказувалося в попередній статті, належать ті, в яких романні події не суто пов'язані із Другою світовою війною, а тільки «розташовані» у післявоєнному періоді, їх сюжетні лінії не залежать прямо від воєнних наслідків, письменники-романісти трактуючи, кожний по-своєму, різні теми/проблеми.

До першої категорії романів, тематично пов'язаних із Другою світовою війною, у першій частині попередньої статті було зачислено романи Михайла Небиляка «Лорана» (1974) і «Любов до ближнього» (1978). Було б небажаним й недоречним враження/думка,

що Небиляк у своїх романах висвітлив тільки воєнні наслідки, статус, поведінку та помисли персонажів. Йому, як вдумливого, комплексному письменникові-мислителю воєнні події послужили основою, яка обумовила визрівання в персонажів глибокодумних помислів про життєву дійсність, показом якої у романі «Лорана» автор хотів правдоподібно показати неминучість зближення між Лораною й Олександром Роною, неможливість здобуття ними прагненого щастя, що втілює філософську думку, по-різному розроблену в різних історичних періодах авторами всесвітньої літератури, включно й давньої української літератури (Григорій Сковорода) та сучасними українськомовними письменниками Румунії (Теофіл Ребошапка).

Ідею намагання досягнути бажане щастя, можливо, підказали Небилякові не тільки літературні джерела, але й скрутні обставини початку життєвого післяфакультетського періоду, викладені в даному М. Модрині (М. Михайлюкові) інтерв'ю («Наш голос», І-ий рік видання, 1990, № 3/вересень): «Справді, на мою долю випало написати й видати перший у нашій літературі роман «Лорана» (1974 р.) (...). Роман «Лорана» я писав у великих труднощах. Закінчивши 1972 року українське відділення Бухарестського філологічного факультету, мріяв залишитися в столиці й віддатися журналістиці та літературі. До редакції «Нового віку» мене не прийняли. Головний редактор газети, в якого тільки прізвище було українське (Колесник, – н. прим.), не хотів і чути про мене. Причини цього хай залишаються на його совісті, якщо вона колись в нього була. Мені доводилося жити із дня на день. Ночував у студентських гуртожитках, де в мене було чимало друзів (...). А роман писав я в літній бібліотеці у парку Чішміджіу – щодня по 10-15 сторінок». «Про все наболіле», до речі, зізнається Небиляк у збірці віршів «Неспокій весни». «А щодо побратимів скажу так: романи могли вони написати і до мене. Адже вже у 1975 році Корнелій Ірод надрукував роман «Передодень» – книгу майбутньої трилогії. Ще через рік вийшов роман (повість, – п. наша) Івана Ковача

«Чуга» (...). Це просто бурхливий і закономірний розвиток нашої літератури, зрілість її талантів. Ішли роки нашого зростання. Корнелій Ірод закінчив свою трилогію «Свято», Юрій Лукан надрукував романи «Терези», «Не важко вбити крука» і «Банальні ночі», Василь Клим – (роман) «Гора», Павло Романюк – «Неповернення», Михайло Михайлюк – романи «Не вір крику нічного птаха» і «Міст без поруччя», Степан Ткачук – «Нічия пора». Минуло шістнадцять років, і в нас вже низка хороших романів». (...) «Відомий румунський поет Тудор Джордже, якому я подарував примірник «Лорани», і котрий ставиться з великою симпатією до українців, сказав мені: «Хлопці, якщо ви вже почали писати романи, то це діло серйозне. У вас буде гарна література!». Заохочений побратимською підтримкою (включно й румунською) та власними здійсненнями, Михайло Небиляк намагався наполегливо збагачувати романну традицію спробами написати інші романи, як «Сум великих снігів» та «Березневі світанки», але від написання останнього «відмовився, він виснажував сили, виходило не так, як я бажав. А твір мав появилися ще 1981 року...».

На основі поданих досі фактів можна підсумувати, що Михайло Небиляк як самобутній комплексний прозаїк своєю творчістю зразково конкретизує перехід від виділеної першої категорії романів, тісно пов'язаних з Другою світовою війною, до другої категорії рідномовних романів, в яких Друга світова війна являється лише своєрідним фоном, відчутним чи ні в романах, автори яких по-своєму трактують ряд цікавих тем-проблем.

Про це питання буде мова у даній статті.

Оригінальний модерний різноматематичний реєстр наявний у романах другої категорії (не суто пов'язаних із Другою світовою війною), наприклад, в епічних полотнах Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха» (1981) і «Міст без поруччя», яких автор згодом об'єднав об'ємним томом у дилогію «Немилосердні наші ранки» (2001).

Мистецькі достоїнства роману «Не вір крику нічного птаха» імпресіоністично-вражальним безпомилковим стилем високо оцінив видатний письменник Віктор Баранов, автор перекладів (збірка «Таблиця повернень») з румунської мови, яку він засвоїв на семінарі румунської мови викладача Київського національного університету Станіслава Семчинського та на літніх курсах румунської мови у Сінаї. Баранов зокрема відзначив, що в Україні «було зовсім мало творів такого рівня. І шкода, що український читач не знає такого прекрасного письменника, як Михайло Михайлюк. Якщо вжити спортивну термінологію, то з письмом такого рівня прозаїк Михайлюк сміло посідає місце в першій десятці українських письменників-

романістів (і прозаїків взагалі). Це той рівень, з яким не соромно виходити на Європу» (В. Баранов. *Лист до Михайла Михайлюка від 30 липня 1994 р.* // «Наш голос», 2014. Вересень. – Ч. 243. – С. 21).

Тонке відзначення художнього доробку Михайла Михайлюка проводить Володимир Антофійчук: «художньо-естетична цілісність творчості Михайла Михайлюка – це не якась застигла форма, а замкнутий у собі, постійно нуртуючий художній світ, схожий на незастиглу магму. Мотиви, образи та сюжети Михайла Михайлюка *переходять/мігрують* із новел у вірші, влітаються у романи, іноді зазнаючи мутації та видозміни. Автор, скажімо, може змінити імена героїв, ракурс погляду на події, що сталися в їхньому житті, проілюструвати певним сюжетом якусь схоплену ним – автором – метафізику. Але семантичне ядро конкретної історії, за яким згодом упізнається цей *мотив/образ/сюжет* і в новелі, і в романі, та й у вірші, завжди залишається недоторканим» (Володимир Антофійчук, «Проза Михайла Михайлюка» // «Наш голос», № 227, 2017. – С. 13). Володимир Антофійчук виявляє такі *переходи/міграції* в художньо-естетичній цілісності творчості Михайла Михайлюка: словосполучення «Крик нічного птаха» вперше зустрічається в новелі «Зорепад» із першої збірки автора «Біле-пребіле поле», в якій крик нічного птаха сича є умовним сигналом, поданим героєві-підпільнику, щоб відкрив автоматну чергу по німецькій комендатурі. У різних місцях роману кричущим нічним птахом може бути сич, сова чи буг, що переслідує героя Михайла Дорунду з того часу, коли, будучи ще маленьким хлопчиком, він уперше побачив шибеницю. *Перехідними-міграційними* у творчості Михайлюка є різноманітні образи смертей, які «дуже часто супроводжуються страхом, втечею, зрадою». У новелі «Дзвонар з незвіди часу», «спантеличений видом небіжчика, не знає, як поведеться, душа його паленіє вогнем, серце розривається осколками болю, голова розколюється від сумнівів». І він, «затуманений чадом смерті», чимдуж хоче втекти з цвинтаря. Образ раптової й неусвідомленої, супроводжуваної маренням смерті божевільної зрадженої Іхтімії, наявний у новелі «Гальба пива», мігрує згодом у дилогію автора, де показано смерть коханого Іхтімії Міхуцька. У новелі «Дорога в бажане неповернення», сприймаючи по-дивному цілу чергу трагічних смертей, герой «тікає в психологічну хворобу» (див.: Володимир Антофійчук, «Магма прози» // Володимир Антофійчук, «Голос твій ніколи не лукавив: Михайло Михайлюк в українському літературному просторі Румунії». Монографія.- Видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2019.- С.82).

(Далі буде)

Олімпія ІВАНІЧУК

Душа народу

Як і кожний народ, українці мають своєрідні звичаї, традиції. Упродовж століть український народ творив своє духовне середовище, наповнюючи його своєрідними обрядами, ритуалами.

Відомий народознавець традиційно-культурної спадщини українського народу Олекса Воротай писав: «Звичаї – це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому». Те, що об'єднує окремих людей в одну націю, в один народ, – це мова та звичаї, бо вони – найміцніші елементи.

Протягом віків українські звичаї та обряди формувалися, розвивалися, наповнювалися красою. Вони відображали найвищі форми моралі, естетичні й етичні основи. Вік за віком вони передавались і передаються дітям, молоді разом з високими моральними повчанням.

Український народ на своєму довгому історичному шляху жив за зразками найраціональніших духовних традицій. Кожна місцевість, кожна особистість були і є носіями національно-культурних і духовних традицій. Звичаї, обряди, традиції – це гідність народу. Свідомі українці ніколи не цураються рідної української мови та обрядів і традиційних звичаїв.

Протягом багатьох років великий внесок у справу збереження української традиційної культури робить відомий професор Бухарестського університету Іван Ребошапка, його праця має неабияку наукову цінність, зокрема це достовірні описи духовної культури

Румунії, культури українців Румунії. Професор Іван Ребошапка зібрав та описав багато традиційних звичаїв, обрядів, де прослідковується громадянський і сімейний побут, календарні свята й пов'язані з ними обряди в різних українських селах Румунії, а головню аналізуючи їх побутування в іншонаціональному оточенні.

2004 року прибув з України в село Рогожешти знаменитий і талановитий композитор та етномузиколог, фольклорист Кузьма Смаль. Він збирав українські пісні, записував їх у Рогожештах від селянки Марії Корійчук та від авторки цієї статті, а в Киндештах від Василя Скутельника, а потім разом з іншими українськими піснями, зібраними в українських селах, уклав у збірник. Пригадую, як ми йому співали, а він у той же момент записував музичні ноти, і так швидко писав, як текла мелодія, встигав робити й примітки до тієї чи іншої пісні, зазначав чи то *allegro*, чи то *andante*, все записував. Кузьма Смалья уже немає серед нас – він покинув українські поля і подався на елізейські. Це велика для нас втрата, бо нема багато таких талановитих людей.

Українські звичаї, обряди, традиції пробуджують свідомість, підносять душу над минулим тлінним, за межі звичного, буденного. Вони цінні не лише для українців, ними зачаровуються й представники інших етносів. І їх треба берегти, аби не помер народ, аби не розсіявся по світу, аби не пропав, бо вони разом з рідною мовою водно були, є та будуть душею України, українського народу.

І свідомі українці села Рогожешти шанують і з любов'ю охороняють українську мову, звичаї, обряди, традиції.

Моє рідне село Рогожешти розташоване на Південній Буковині на лівому боці річки Серет. Село є українське та існує тут споконвіку, найдавніший документ, який свідчить про існування села, – це карта 1390 року, на якій є зазначене село Рогожешти між іншими українськими селами Південної Буковини. Ця карта була надрукована в часописі «Український вісник» у 2000 році. Отже, якщо воно з'являється на карті 1390 року, значить, що це село існує ще з давніших років.

У ті часи село Рогожешти входило до Австро-Угорської імперії. Тепер село належить Румунії, громаді Міхайлень Ботошанського повіту.

Назву Міхайлень дав селу князь Міхаїл Стурза за своїм іменем у 1835 році. Тут був

Рогожештський вокальний гурт «Віночок», фото 2008 р.

створений Тиргул Ной (Târgul Nou – Нова торговиця). Це село виглядало, як містечко, бо сюди прийшли євреї та розбудували його у своєму архітектурному стилі. Село Михайлень було навіть один день столицею Молдови.

Назва села Рогожешти походить від румунського слова rugă (руги). Мешканці села донедавна дотримувались дуже побожного звичаю: перед весняним оранням виходили на поле, на головну межу, зі священником, з образами, з хрестом, із прапорами, і священник проводив Святу Божу службу як подяку Господу за врожай минулого року та молитву за добрі врожаї поточного року. Сусідні жителі румунських сіл, бачучи ці служби, говорили: «Privește, fac rugă!» («Дивися, вони моляться / справляють молитву!»), а потім: «Uite, rugășenii fac rugă!» («Дивися, ругашени роблять молитву»; rugășenii – ругашени – молільники). Довгенький період в документах назва села була як Ругишешть

Писанкарка з Рогожештіів
Аврора Джуранюк, фото 2019 р.

(Rugășești), а протягом століть перетворилася в Рогожешти (Rogojești). У цих службах брали участь і румуни зі сусідніх сіл. Дуже шкода, що його покинули і стали забувати. Правда й те, що в селі більше стареньких, і важко носити на поле церковні священні предмети. Але, гадаю, цей звичай треба повернути, буду ще говорити про це зі священником, не залишу так.

На схід від Рогожешт знаходиться румунське село Киндешти (по нашому – Киндинці); на південь – румунське село Гремешти (ми називаємо його Гряминці), воно поза річкою Серет; на північ є села Михайлень та Сінівці; на захід – Педурень та місто Серет; на північний схід – села Переул Негру і Тиргул Негру.

Жителі села Рогожешти розуміються добре з жителями сусідніх румунських та українських сіл.

(Далі буде)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ЛИПЕНЬ

4 липня

• 136 років від дня народження Івана Дощівника (1886-1973), українського письменника, перекладача та педагога.

7 липня

• 69 років від дня народження Анни Трайсти Рушть (1953 р.), української письменниці та видавниці.

8 липня

• 32 рік від дня смерті Ірини Левинської (1907-1990 р.), української письменниці.

12 липня

• 88 років від дня народження Михайла Волощука (1934 р.), українського поета, художника, учителя та інструктора самодіяльних художньо-артистичних колективів.

15 липня

• 59 років від дня народження Лучіки Мігок (Арделян) (1963 р.) – публіцистки, укладачки підручників, викладачки.

16 липня

• 107 років від дня народження Оксани Мельничук (1915-1957) – української поетеси.

21 липня

• 81 рік від дня народження Василя Кліма (1941-2011), українського письменника.

27 липня

• 17 років від дня смерті Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

30 липня

• 63 роки від дня народження Мирослава Петрецького (1959 р.), українського артиста-співака, публіциста, педагога, голови Марамороської філії СУР.

31 липня

• 77 років від дня народження Іляни Дан (1944-2020), української публіцистки, вчительки.

Віктор ГРИГОРЧУК**НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ДО ТА ПІД ЧАС ВІЙНИ**

«Наше завдання відновити справедливість і мирне майбутнє наших дітей!»

Інтерв'ю з тимчасово виконуючою обов'язки директора Бородянської дитячої школи мистецтв, пані Оксаною Шевченко

Понад п'ятдесят років поспіль талановиті музиканти-викладачі виховують у мешканців Бородянщини любов до музики та культури рідного краю, почуття гармонії, гарний смак, духовність, розвивають їхні таланти. «Приміщення, де раніше знаходилась школа мистецтв, ще в перші дні повномасштабної війни російські війська зрівняли з землею. Підлий ворог щохвилини руйнує майбутнє наших дітей, бо забрав у них можливість вчитися. Наше завдання відновити справедливість і мирне майбутнє наших дітей!»

Віктор Григорчук: Перш за все, доброго дня і дякуємо, що погодилися дати нам це інтерв'ю для журналу «Наш голос», що видається Союзом українців Румунії. Ви одна із керівників навчальних закладів України, яку обрали неурядові благодійні організації на пропозицію Союзу українців Румунії для підтримки у відбудові зруйнованої військами Російської Федерації школи. Для читачів нашого журналу були б цікавими та корисними Ваші враження та висновки про навчання в особливих обставинах, з якими ми з вами досі не зустрічалися. Водночас ми дякуємо Вам і вашій колезі, пані Тетяні Василівні Заїчко, директорці дитячої мистецької школи м. Вінниці, за ваші зусилля, щоб здійснити таку довгу подорож для участі в Благодійному концерті «Голоси за мир», організованому в м. Яссах за участю престижних інституцій та безпосередньої участі Союзу українців Румунії, для підтримки українських шкіл та українських дітей, які були змушені втікати від російських загарбників і продовжувати навчання в Румунії.

Пані директорко, я знаю, що це питання часто задають, але для наших читачів розкажіть, будь ласка, коротко про заклад, яким Ви з честю керуєте. Коли був заснований, скільки викладачів працюють у Вашій школі, скільки учнів навчається, напрямки навчання? Де розташована Ваша школа, тощо?

Оксана Шевченко: Бородянська дитяча музична школа була заснована у 1970 році. Школа завжди була осередком культури, мистецтва, творчості.

Останній час у школі працювало 18 викладачів, навчалось понад 170 учнів. Навчання проводилося по таким фаховим дисциплінам: фортепіано, гіта-

ра, скрипка, сольний спів, домра, баян, бандура, театральні дисципліни та хорівий спів.

Школа була розташована на території мальовничого парку у центрі міста, поряд із загальноосвітньою школою та стадіоном.

В. Г.: Пригадайте, будь ласка, найкрасивішу подію чи момент, який Ви пережили у школі в Бородянці?

О. Ш.: Я, свого часу, закінчила Бородянську музичну школу по класу фортепіано, тому моє життя з 6 років міцно переплітається з життям цього мистецького навчального закладу. Мої найсвітліші, яскраві спогади дитинства пов'язані з першою вчителькою фортепіано, з хвилюваннями й перемогами на екзаменах, концертах, конкурсах.

Вже коли я після навчання повернулась до рідної школи викладачем, пам'ятаю, як дивилася з вікна школи на гамірливий стадіон і думала: «Я знову тут, у новій якості, так незвично, але дуже цікаво і захоплююче».

Я безмежно люблю свою професію і віддана їй вже 30 років у стінах рідної школи. Яскраві моменти моєї педагогічної діяльності – це, звичайно, концертні виступи учнів, їх перемоги на конкурсах. А найголовніше – сяючі очі дітей, які наповнюють мене радістю та натхненням. Бородянка – маленьке містечко, ми всі тут знаємо один одного. І особливо приємно, коли мої вже дорослі учні-випускники приводять у школу своїх дітей, і хочуть, щоб

їх навчала саме я. Це неймовірно відчуття професійного визнання.

В. Г.: Розкажіть трохи про успіхи, досягнуті за останні роки Вашою школою та випускниками школи...

О. Ш.: Найбільші успіхи – це коли учні школи повертаються до нас вже викладачами. І ми всі працюємо, як одна сім'я, як одна творча команда. На даний момент у школі викладає 7 наших випускників (і я також). Наш колектив – спільнота однодумців, що може гори звернути. Ну і, звичайно, ми пишаємось нашими учнями, учасниками місцевих, обласних, Всеукраїнських культурно-музичних заходів. Наші учні – лауреати та переможці Міжнародних конкурсів: «Премія Ланчано» в Італії, конкурсів у Польщі та Чехії, «Закарпатський Едельвейс» в Україні, Всеукраїнських конкурсів «Голос країни», «VOCAL.UA», «Талановиті діти України», «Музика єднає світ», та багато інших. Ми пишаємось досягненням кожного нашого учня.

В. Г.: Коли біда спіткала школу в Бородянці?

О. Ш.: 24 лютого розпочалася війна. Події розгортались настільки стрімко, що їх неможливо було усвідомити. 26 лютого російські окупанти вже йшли колонами по центральній вулиці Бородянки.

Через Бородянку проходять три шляхи на Київ, тому ми опинилися в центрі бойових дій. Колони ворожої техніки йшли через наче місто, намагаючись прорватись до столиці, вони з переляку стріляли у все навкруги. Під танковий та мінометний обстріл потрапила й наша школа. Спочатку вона була просто розстріляна-зруйнована, а в ніч з 27 на 28 лютого по ній так стріляли, що вона загорілася.

У ту ніч багато що горіло у Бородянці. Всі люди ховалися у погребках, але все ж спостерігали. Я бачила здалеку, де горить, і розуміла, що то горить моя школа. Сльози, розпач, біль, невідомість, крихта надії, що це можливо не школа горить, але на ранок 28 лютого я вже розуміла, що школи немає. Немає ні роялю нашого улюбленого, ні апаратури вокально-інструментальної, ні інших інструментів... Нічого немає.

Поки був зв'язок, батьки учнів постійно мені телефонували, запитували: «Ви бачите, що горить?». Що я могла їм сказати? Лише порадити берегти себе і свої родини.

В. Г.: Я бачив кілька фотографій Бородянської школи до і після безжального нападу Російської Федерації на установу, яка не має жодного відношення до військової інфраструктури. Чи перебували діти та вчителі у школі під час нападу, чи були попереджені завчасно та знаходилися в укриттях?

О. Ш.: 24 лютого ми вже всі знали, що почалася війна, що Росія напала на Україну. Звичайно, на роботу ніхто не пішов. Тому у школі нікого не було. Учні були вдома, їх оберігали батьки, наскільки могли. Ніхто з викладачів та учнів фізично не постраждав.

В. Г.: Чи постраждав хтось із вчителів та учнів Вашої школи від вторгнення Російської Федерації? Чи були смертельні випадки?

О. Ш.: Від авіаударів загинула мама нашої молодшої вчительки Яни Онукієнко. Її останки досі не знайдені та не ідентифіковані, немає що хоронити. Загинув мій однокласник Володимир Кот разом зі своєю матір'ю в їх будинку, що був недалеко від музичної школи. У воронці на місці вибуху також не знайшли їх останків. У Бородянці таких випадків багато, людей не можуть похоронити, бо неможливо знайти тіла.

В. Г.: Якими були Ваші перші кроки після того, як школа була зруйнована?

О. Ш.: Школа була зруйнована у перші дні рашистського нападу, і моє рідне місто Бородянка було окуповано. При всьому бажанні, зробити ми нічого не могли. Бородянка була окупована з 26 лютого до 1 квітня. За цей час знищено 1400 житлових будівель, майже 200 людей загинуло, в тому числі й діти.

(Продовження на 26 с.)

«Наше завдання відновити справедливість і мирне майбутнє наших дітей!»

(Продовження з 25 с.)

В. Г.: Враховуючи специфіку Вашої школи, через скільки часу відновилися та як проходили теоретичні й практичні заняття?

О. Ш.: Після деокупації замордована, розстріляна, понівечена Бородянка почала відновлюватися. Довгий час не було світла, газу, води, бо рашисти знищили всі комунікації.

Я повернулася у місто 2 травня, неможливо передати шок від побаченого, хоча по відео я сотні разів бачила зруйновану Бородяночку. От тоді й виникло бажання, велічезне бажання відновити, повернути втрачене, надолужити, зробити подальші дії для розвитку міста і школи.

В. Г.: Де і як відбувається нинішній навчальний процес? Чи є у Вас учні, які виїхали з України і зараз перебувають в інших країнах? Ви з ними спілкуєтесь? Як здійснюється навчальний процес у таких випадках?

О. Ш.: Так, багато наших учнів, рятуючись від війни, виїхали у країни Європи. Деякі мої учні знаходяться у Польщі, Франції, Німеччині. Сучасні технології дозволяють проводити онлайн заняття у будь-якому місці. Також я знаю, що Румунія прихистила багато дітей і сімей з України та з Бородянки, за що щиро вам дякуємо.

В. Г.: З нагоди благодійного концерту в Яссах Ви вперше побували в Румунії? Ваше перебування в Яссах було коротким, але скажіть, яке враження справив на вас цей візит?

О. Ш.: Так, я вперше була в Румунії. Мої враження? Я хочу знову приїхати у Ясси!

Що я бачила? Літо вже давно здолало весну напередодні 1 червня полуницями та черешнями. Місто щасливих дітей, місто молоді, місто збереження традицій, місто високої музичної культури, місто порядку, місто квітів і посмішок, доброзичливе місто під мирним небом.

В. Г.: Як Ви оцінюєте організацію та проведення благодійного концерту в Яссах.

О. Ш.: Якщо справою займаються професіонали – результат очікувано досконалий. Великий механізм грандіозного концерту працював бездоганно. Номери концерту проникали у серце, у підсвідомість глядачів. «Браво!» симфонічному оркестру, солістам, хору, хореографічному виступу. Моя велика вдячність організаторам заходу.

В. Г.: Ми наближаємося до кінця нашої дискусії. Будь ласка, скажіть кілька слів для читачів нашого журналу, для організаторів концерту та для української громади Румунії.

О. Ш.: Можу сказати лише слова щирої вдячності! Дякую, що допомагаєте нашим співвітчизникам у скрутні воєнні часи, дякую Союзу українців Румунії і вам, пане Вікторе, особисто за великий внесок у підтримку України. Організаторам концерту низький уклін від мене та від колективу Бородянської дитячої школи мистецтв. Безмежна вдячність за вашу щирість, доброту та професіоналізм.

В. Г.: Які плани на майбутнє щодо школи, якою Ви керуєте?

О. Ш.: Школа працює та буде працювати! Плани найближчі – відновити матеріальну базу. Подальші – відбудувати приміщення школи. А найголовніше – залучити якнайбільше дітей до занять музикою. Бо: «Що світ без музики? Без аромату квітка. Я можу все, коли вона звучить...».

В. Г.: На завершення цього інтерв'ю, будь ласка, дайте кілька порад для учнів та вчителів шкіл Румунії з викладанням українською мовою, а також для тих, хто навчається в дитячих художніх школах Румунії.

О. Ш.: Цінуйте кожен день вашого життя, радійте можливості займатися улюбленою справою, бережіть одне одного. Учням – бути старанними та наполегливими у навчанні, здобувати якнайбільше знань, які знадобляться в житті.

Нехай небо над вашою головою завжди буде мирним!

В. Г.: Велике спасибі за Ваш час. Ми переконані, що це була лише перша зустріч, і в майбутньому такі зустрічі продовжаться, і ми зможемо забезпечити посередництво у спільних заходах із профільними школами Румунії.

Антонета КРАЙНІЧУК-КІДЕША

ІВАН КІДЕЩУК. АВТОРСЬКА НЕПОВТОРНІСТЬ У БЕЗМЕЖЖІ СПОДІВАНЬ

(Продовження з № 336)

На порозі великих змін, після виснажливої революції, окрилені обіцянками і поодинокими щасливими випадками, люди прагнули до безтурботного й щасливого життя. Головне, не здаватися, не зупинятися після першої перешкоди, а продовжувати рухатися вперед. Обравши такі серйозні слова для заголовку і розгорнувши тему швидкого збагачення та найсокровенніших післяреволюційних бажань (як-от автомобіль), І. Кідещук надав твору присмаку іронії, висміявши шахрайство, яке почало процвітати за демократичних часів. А от мораль – для кожного читача своя. У цьому універсальність прози І. Кідещука, зумовлена широкою проблематикою з багатьма притаєними смислами.

«Притаєне» майстерно розкривається в оповіданні *Запродані душі* (1995). Частково назва твору є ремінісценцією із гоголівських *Мертвих душ*. У творі І. Кідещука біблійна інтертекстуальність є одним із формотворчих елементів. Окрім того, асоціації героїв з біблійними наповнені символічністю. Вони концентрують у собі універсальні проблеми, моделюючи при цьому життєві ситуації. Використана письменником біблійна традиція демонструє ефективність її застосування для переосмислення сучасних колізій буття. Відбувається розкол між церквою та її прихожанами, і якщо «старі й самі приходять» до церкви, то молодь поступово віддаляється. Селяни вбачають причини цього у всьому (навіть у мові богослужіння), окрім найважливішого – власній втраті релігійності. Як і двоякі гоголівські «мертві душі» (мертві кріпаки-«душі» і «мертві душі» персонажів-поміщиків, породжені різними аспектами їх морального й духовного виродження), «запродані душі» І. Кідещука – це не лише «нещасливці», що обезчестили святе місце, а й селяни, духовне зuboжіння яких стає видимим в процесі ближчого ознайомлення читача з ними. Поєдинок отця Бого-

слова і запроданих душ особливо яскраво проявляється у Народному Клубі Захисту Демократії під час промови Цилька Порожнього (прізвище якого, до речі, також символізує духовний занепад). Розв'язка оповідання натомість не є трагічною, духовність селян не зникла остаточно, коріниться глибоко в їх серцях: «Референдум, який відбувся, остаточно довів, що село любить свого священника, бо тільки чотири-п'ять осіб хотіли одномовця з селом [...]. Проте всім було зрозуміло, що гра нечистих – остання гра по дорозі до самого дна пекла. Кожен знав, що ті, в кого запродані душі, напевне, зламують голови, та не зможуть сконати, поки не скажуть правди»¹⁹.

Тема духовного зuboжіння розгортається і в оповіданні *Бумеранг!.. Бумеранг!..* (1990), за мотто до якого може слугувати народний вислів «нічого святого». З неабияким пієтетом автор описує прихід людей до церкви («кожен з них зі світлою душею...»), а одразу після відправи розгортає перед читачем сатирично-комічний фрагмент викрадення помаранчів. Головний герой, вигадавши казку про подаровані помаранчі, «щоб пожартувати й підбадьорити серця, перевтомлені чеканням», позбувся своїх же фруктів та ще й отримав доброго прочухана. Як і в попередньому творі, І. Кідещук завершує розповідь доволі позитивно: «Моя думка полинула за людьми, що в той полудневий час перед виходом із церкви просили, як завжди, Бога, щоб простив їм гріхи, і цілували ікони Ісуса Христа, Матері Божої і наших заступників... Душа осявала крилом надії»²⁰.

У двох творах І. Кідещук апелює до всього найсвітлішого, що пломеніє в людині з народження, вірить «у відродження її кращих якостей, спотворених залежними чи незалежними від неї обставинами»²¹. Авторська настанова звучить приблизно так: іноді для правильних висновків треба пережити якесь життєве потрясіння.

(Продовження на 28 с.)

¹⁹ Кідещук І., *Клич висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідещук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. – Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 34.

²⁰ Там само. – С. 26.

²¹ Галич О., *Теорія літератури: підручник* / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв; за наук. ред. Олександра Галича. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2008. – С. 7.

ІВАН КІДЕЩУК.

АВТОРСЬКА НЕПОВТОРНІСТЬ У БЕЗМЕЖЖІ СПОДІВАНЬ

(Продовження з 27 с.)

У новелі *Повернення* (1983) проявляються всі класичні ознаки цього жанру: «Оскільки для новели характерна парадоксальність, у ній завжди має місце сатиричний чи комічний пафос, іноді він набирає драматичного, а то й трагічного відтінку. [...] Специфічна жанрова риса новели – чітка окресленість фабули, яка робить сюжет новели гостроподібним»²². У напрузі читача тримає історія життя пияки й нероби Петра Найдю, а гостроти додає нещасний випадок, після якого герой повністю усвідомлює хибність своєї поведінки. Гостросюжетним можна назвати й оповідання *У темному яру* (1984) – розповідь про малих «робінзонів», Ілика, Ніку та Соріна, які поселилися в яру, але подальшого чіткого плану не мали. Як тільки почали закінчуватися харчі та з'явилася відповідальність за власні життя, діти злякалися і схотіли додому. Усе пізнається в порівнянні, і школа вмить вже не здавалася такою мукою. Оповідання майорить соковитими описами природи та вдалим порівнянням: «Коли морочило в голові, він падав стрілою, зупиняючись над золотими ланнами колосистої пшениці, високої, дрімучої, як ліс, кукурудзи, набирався сили від земних чародійних рослин і знову доганяв журавлиного ключа, щоб не відстати»²³.

Жанрові особливості нарису яскраво виражені в таких творах І. Кідещука, як *Тут нам сяє щире сонце*, *Клич висот та Нащадки повинні знати!*. Перший із них – публіцистичний нарис *Тут нам сяє щире сонце* (1991) – описує результат «демократизації життя в Сучавському повіті після Революції» – налагодження культурних взаємин між Сучавською шкільною повітовою інспекцією і Чернівецьким обласним шкільним управлінням. Твір *Нащадки повинні знати!* (1990) автор кваліфікує як оповідання. Натомість ми, спираючись на класичне жанрове визначення (нарис – епічний вид малої форми поряд з оповіданням та новелою,

але відрізняється від них значно більшою «питомою вагою» емпіричної достовірності, активізацією пізнавальної функції та, як правило, відсутністю чіткої єдиної сюжетної лінії²⁴, зараховуємо його до біографічного нарису. Написаний твір у формі листа до редакції газети ГУК від пенсіонера С. Х. Хльоска, «колишнього заслуженого держкача, діяча культури та спорту, двічі лауреата конкурсів *Чарівна сопілка* та *Золота булава* з приводу смерті В. Гауки, який все життя працював у царині культури, але так і залишився невизнаним серед своїх односельчан.

Відчутно виділяється серед прози І. Кідещука дорожній нарис *Клич висот* (1987). Він також насажений майстерними описами природи, але автор долучає фольклорні елементи. Все це не лише доповнює образи героїв, але й сприяє персоніфікації гір, які стають окремими дійовими особами: «Наша доріжка-комірець оповиває пишні скелі самої «голови» Карайману, плечі якого оперлися на кремезну платформу Бучеджів – долоні Румунії, відкритої для космосу...»²⁵. Структура твору – це подорож товаришів небезпечним гірським хребтом, в художню канву якої автор вбудовує легенди про походження двох гір – Карайман і Валя Праховей. Обидві розповіді надають твору особливого ліризму та сприяють атмосфері загадковості. У новелі по-новому апробовано давньогрецький міф про Дедала та Ікара («Ікар, син Дедала, почув поклик висот і за них віддав своє молоде невинне життя»²⁶) і додано нових відтінків символу едельвейса – недосяжної гірської квітки. Саме едельвейси, за задумом автора, «доводять парадоксальне явище існування: навіть камені породжують квіти!». Крізь рядки проступає жага до висоти, всеохопне поклоніння природі та її силі, людина немов розчиняється серед безмежжя гір, зливаючись із ними та набуваючи виняткової сили – витати над буденністю.

(Далі буде)

²² Галич О., *Теорія літератури: підручник* / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв; за наук. ред. Олександра Галича. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2008. – С. 272.

²³ Кідещук І., *Клич висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідещук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. – Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 13.

²⁴ *** *Лексикон загального та порівняльного літературознавства* / за ред. А. Волкова та ін. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 352.

²⁵ Кідещук І., *Клич висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідещук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. – Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 85.

²⁶ Там само. – С. 86.

Микола КОРНИЦАН

З МЕНІ ІНШОЇ ЗЕМЛІ

якщо торкаєшся мене
не можу тебе снити

вдихую твій запах
щоб відчувати більш ніж все те що помітно

цю темінь
надмір синю через твої погляди
і це тепле повітря
донесене либонь з твого узбережжя

мов з країни іншої землі
ще недоступної теперішності
цій містині
де вже не змінюється аніщо
від коли прийшла ти

вже не ждється та не жадається
щось явне та майже доступне
майже торкане

наче і вві сні
в цім сні
в яким можна померти будь-коли
поруч тебе
в твоїх обіймах

коли не можу
уже не можу снити тебе
та не можу учувати чогось іншого
чим твій подих завдяки якому ще живу

в цій місцевості баченій знову
буцімто прибережжя що пролягає
аж до країв обрії
могло б існувати

якраз там звідкіль приходиш ти
торкаєш мене аби вірив що існуєш
що ти тут
що жива
поруч мене
у цім сні в яким
можна померти будь-коли

DE NEMAS NEBA

хоча ми з тих років
яких не запам'ятати
ми повинні впевнитись що існуємо

якраз в цій віддалі
необхідній для забуття іншої теперішності
можливої та небажаної

саме тут де горизонт розливається
над цією фіолетовою землею
якої ще ніхто й не торкнувся

де повітря згущає у вигляді тіней
поки стаємо чужими і занадто самотніми
в пустоті оточеній землею
піднятою на рівень декілька поверхів

у цій темряві звільненій від нічного повітря
в ці години коли здається що іноді
забуваємо дихати

і так вже не знаємо чи це все ще ми
ті хто вважає що все мало бути б
зовсім іншим

або може що хтось інший не розуміє
чому все є просто таким яким є якраз зараз
тільки ми і почуття
що насправді починаємо жити лише від моменту
нашої зустрічі

якраз у цій віддалі
необхідній забуттю іншої теперішності

у цьому місті без горизонтів
до яких нам слід буде йти
коли доведеться розлучитись назавжди

коли не буде можливим все те що бажаємо
бо нічого не запам'ятається якраз так як зараз
коли далеко від будь-якої землі
відокремлюємось навіть і від власних тіней

тільки щоби могли жити в порожнечі
з-поміж стін цього готелю
більш за тільки одне єдине життя

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

ДЖОРДЖЕ СМАРАНДАКЕ

Відомий поет, прозаїк, драматург та журналіст Джордже Смарандаке – директор Олтського повітового музею, а також директор Слатинянського культурного центру ім. Еуджена Йонеску, народився 29 серпня 1965 р. в місті Слатіна. Він є автором поетичних збірок: «Відлуння світла»; «Душа зі сивими скронями»; «Осінні очі душі»; «Симбіози»; «Як навчилась вода плавати»; «Подорожуючи поміж словами»; «Song of songs», автором драматичних п'єс «Мегура»; «Полковник»; «Староста»; «Білий метелик»; «Щасливий брехун»; «Плітка»; «Любовні божевілля», а також автором багатьох монографій олтенських місцевостей.

Подасмо до уваги читачів журналу «Наш голос» кілька поезій Джордже Смарандаке.

* * *

Чекатиму тебе
Коли зорі
Купають троянди
Тремтливі мов губи твої
У пошуках першого поцілунку.
Чекатиму тебе
Коли промінь сонця
Пестить гомін річки
Яка на хвилях своїх несе
Таємницю закоханих сердець.
Чекатиму тебе
У надвечір'ї
Коли сонце
Обнімає землю
А туга грає
Музику райдуг.

* * *

Скажи мені,
читачу снів,
котре з бажань сповниться
тоді, коли серце
тужить за нею.
Скажи мені,
як загоїти рану,
що пече душу,
мов залізо, розжарене
в полум'ї безнадії.
Скажи мені,

скільки піску протече
крізь клепсидру,
поки звунеться час,
щоб пропустити її тінь.
Скажи мені,
скільки разів
розквітне дерево життя,
поки вона прибуде
рвати його цвіт.
Скажи мені,
скільки літ,
скільки осеней
проміне, поки
зустрінемося знову.
Обшліфуй
мій сон,
мов скульптор
гірський камінь,
поверни мені весну,
поверни її.

* * *

Для тебе
Я вкрав Ведмедицю небесну,
Це наша ніч, кохана.
Ми – бродяги крізь зірки,
Луцафер проведе нас,
А місяць освітить стежину.
Змар я зроблю тобі вишиванку,
А зірки висітимуть сережками
У твоїх вухах.

* * *

Листочки
колишуть тугу
пізньої весни,
коли на гілочці
тремтить
сон травневої ночі,
а метелики
несуть на крилах
аромат кроків твоїх,
загублених
у траві недоторканій.

* * *

Я тужив за тобою
Ранком!
За твоїми теплими обіймами,
Наче поцілунок сонця
В поті роси!
За ароматом квітів
Прокинутих
Співом пташок
Зі черешневої гілки!
За твоїм поцілунком,
Наче подих вітру,
Від якого серце тремтить!
Я тужив за тобою,
Кохана!

З румунської переклав
Михайло Гафія ТРАЙСТА

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Жовта зірка

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Одного разу, під весну, коли Іванко ніс до Бурека у сусіднє село дві напихані качки у бесагах, пляшку молока та й грудку сира, його зупинили на Калній¹ вулиці два молоді незнайомі безбожники, мабуть, шахраї

– Ти куди, хлопче? – запитали ті по-волоськи.

– До вуйка Гербіля, – збрехав він та скоро зловив кризь бесаги качку за дзьоб, котра, почувши чужий людський голос, не змовчала...

– А у міху, што несеш

– Два коти.

– А відколи твої коти крикають, як качка, а не нявкають? – розреготались ті два по-дурацьки.

– Коли хочеш, нявкають, коли ні, гавкають, крикають, щебечуть і так далі, – лепетав Іванко, що йому приходило тоді у голову, щоб позбутися їх, та рушив собі далі. Але один із незнайомців зловив його за плече

– Ах ти, сатано, до жида-фарисея носиш курей і качок? Напихаєш та годуєш Юду, негідника з пейсликами², а ми умираємо із голоду! Покажу я тобі, руснак³ проклятий! – кричав люто один із них, а другий, віднімаючи бесаги, дав хлопцеві кілька стусанів та й брикнув кілька разів його у зад. Коли намірявся знову, Іванко упав, але бесаги не випустив. Качки перелякались і почали голосно крикати.

На його щастя, саме у той час, якийсь старий волошин, підпираючись на криву палку, ішов кудись полем. Почувши голос домашнього птаха на вулиці, де не було хат, прибіг скоро, бо подумав, що лисиця забрела до когось у подвір'я та волочить за собою качку.

– А ви що, негідники нещасні, взялись до бідної беззахисної дитини? Хочете вбити його за одну качку? Не маєте совісті, ані ганьби? – взявся він до них.

– А тобі, що до того, дідугане? Ступай далі, бо тя давно уже черв'як шукає! Ти не видиш, що цей малий чортко до фарисеїв приліпився і носить їм печенини? – відповів неввічливо старому один із чужинців.

– Він своє розносить. До кого? Його діло. А ви залишіть хлопця в спокою! – заступився за Іванка дід. – Ступай, хлопче, скоро, де маєш оруду! – звернувся старий до малого. – А з цими двома розберуся я зараз. Добре, що знаю, чиї вони...

Але нападники скоро драпонули й щезли за живим парканом.

Василина, коли Іванко вирушав кудись сам із дому, завжди наказувала йому бути обережним і не докладатися ні з ким на різні пусті бесіди про себе і про сім'ю. Старатись не ходити безлюдними вулицями й не повертатись назад тими ж самими дорогами.

Але хлопець тепер не послухався матері, бо довга дорога й ситі качки добряче почали гнути йому дитячу спину, тож він, як бувало й іншими разами, подався навпростець. А до того ще й хотів посидіти більше у Бурековій майстерні, де той плів Василю за дві качки пару шкіряних постолів, бо через довгу зиму уже всі розпались, і вона не мала зовсім у що взутись, щоб піти кудись поміж люди або до церкви

Іванко любив сидіти непримітним у шустера⁴, бо там, як і в його діда, збиралось всякого народу із різних сіл, де волохи розгортали газети й розказували про різні новини із фронту та місцеві події. Він завжди плекав надію, що, може, принесе своїй матері якусь добру вістку про його батька, за котрим тепер скучали всі.

На цей раз, коли зайшов до майстерні, там не було нікого окрім запаху волячої шкіри, дьогтю і шустера, що прибивав каблуки на якісь старі полатані чоботи.

Іванко привітався тихо, потім крадькома витер рукавом свій поранений ніс і прокашляв.

Жид глянув на хлопця та, коли побачив синяк під його оком, кров під носом і брудний одяг, стривожився та скоро покликав свою Рифку, а сам після того, як замкнув двері на замок, взяв бесаги із качками та пішов кудись на подвір'я.

(Продовження на 32 с.)

¹ Калний – (скороч.) калюжний (давній топонім місцевості у сусідньому селі, що проходить вздовж річки Лали із самих її джерел.)

² Пейслики – (із ідіш) пейси.

³ Руснак – руський, русин, українець.

⁴ Шустер – панчохар, чоботар, швець.

Жовта зірка

(Продовження з 31 с.)

Коли швець виходив із майстерні та повернувся до нього спиною, хлопець побачив на плечах пришити жовту шестикутну зірку й здивувався. Таку саму зірку мала і його дружина, навіть і діти: Шміл, Іцік, Оскар і Шейла, із котрими Іванко подеколи грався, коли приходив до них із молоком, та котрі тепер хлинули гуртом у батьківську майстерню, цікаві, що трапилось із їхнім другом. Але скоро повернувся їх батько, вислав дітей назад на кухню.

Іванко лежав на лавці, а Рифка промивала йому рани й лікувала чимось жовтуватим, котре гостро щипало його за ніс. Коли докінчила, вийшла, а шустер почав розпитувати Іванка:

– Што трапилось? Із ким ти дрався? Хто тебе, Іштване, побив так жорстоко та розбив тобі носа?

Хлопець спочатку мовчав, вагався, але швець наполягав. Врешті наважився і розказав докладно все, як було.

– Хм! Кепське діло, хлопче! – промовив шустер і задумався, а потім скоро розшукав у шафі три пари недоношених дитячих чобіт і мамині постолі.

– Бери, Іштване! Сесе пара – для тебе, та ще й ремінь на пам'яток уд жида Бурека. А сесі другі хляви будут для твоєї сестри й брата, – сказав він Іванкові, охрестивши його Іштваном, що по-мадярськи означало «Штефан». Чому? І сам не знав. Але хлопець не виправляв його і звик до нового імені, до котрого єврей вмовив ще два приголосні звуки.

– Як? На пам'яток?.. – не зрозумів Іванко

– Так, бо приходять страшні часи для нас... Бог знає, як буде далі?.. Видиш зізду⁵? Не знати коли і як погасне, Іштване... – сказав сумно швець.

– А за букончі⁶, што вам принести? – запитав Іванко, щоб розважити якомсь шустера, бо хоч і був ще малим, але здав собі справу, що та жовта зірка на плечах у єврея, що шалено різала очі, непокоїла його дуже.

– Што має дяку твоя мама. Та уважай куди ідеш, аби не забрали уд тебе злодії обуття⁷, бо тепер – дороге! Обдивися добре! Та не ходи Калним сам!

– Обйду коло Негрі та пуйду Гейзовим городом.

– Іштване!.. – невпевнено звернувся Бурек, було видно, що вагається, не знає, як поступити... – Ти ходиш до мадяра Донія?

– Ходжу подеколи ігратиса із его онуками. Та й до Гейзи забігаю, коли маю часу.

– Зайдеш до него нині?

– Зайду.

– Скажи ему най обов'язково прийде до мене пуд вечур. Добре? Але не забудь, бо – дуже важливе діло!

– Скажу.

– Але – не тепер. Понеси раз обув⁸ дому. Тільки уважай! Нікому про сесе діло не говори: ні его дітям, ані твоєю мамі. Нікому! Розумієш? Справа – дуже серйозна. Думаю, што можу мати довір'я у тебе, Іштване, бо інакше ми всі пропали... Знаю, што ти – серйозний та розумний пацан⁹. Умієш мовчати, коли треба.

– Я можу бути і глупим, коли треба, і говурливим, і... – підбадьорився Іванко.

– Знаю, Іштване, што ти – здатний на все, – посміхнувся єврей. – Але нині тобі не повезло із тими двома лайдаками, так што краще мовчати. Зрозумів?!

– Зрозумів. А, може, дасте й мені хоть одну новинку¹⁰ із тих, што стоять там у вас на лавици? Хочу понести дідови Чірібанови, бо любить читати.

– Бери всі! Аж хочеш, читай і ти! Бо видиш, ошкола заперта уже годи, а ти урос... А тепер ступай скоро та лиш уважно! Шалом!

– Шалом! – відклонився він шустерови тим самим словом, що означало по-єврейськи «З миром!».

Коли Іванко прийшов додому із пораним носом та в синяках, Василина злякалась і почала розпитувати сина, що трапилось та із ким він побився, але крім того, що посковзнувся на леду і впав у калюжу, бо топився сніг на осоннях, він нічого не розказав, а після обіду побіг до Донія.

Через кілька днів Василина знову вислала Іванка із молоком та куркою до Бурека, аби заплатити за дитяче взуття, котре приніс він минулого тижня та якому тоді зраділи всі, бо тепер будуть мати у що взутись на Великдень, але у шустера не знайшов нікого. Всі вікна були розбиті, а двері, на яких була приліплена велика жовта шестикутна зірка – розвалені.

⁵ Звізда – зірка.

⁶ Букончі – (із угор.) чоботи.

⁷ Обуття – взуття.

⁸ Обув – взуття.

⁹ Пацан – хлопець, підліток.

¹⁰ Новинка – газета, журнал.

Він глянув крізь розбиту шибку у майстерню і злякався. Всі речі хтось забрав або викрав, лиш тільки якесь старе лахміття лежало на підлозі та запах шкіри й дьогтю залишився, як спогад, що тут донедавна хтось шив взуття людям аж на три села довкруг.

Збентежений, Іванко обдивився навкруг і скоро подався назад, на вулицю, із куркою під пахвою. Кілька разів оглянувся, чи хтось не стежить за ним, але на вулиці було пусто, як і в подвір'ї єврея. Пусто і морозно було й у його дитячій душі, хоч наступала весна, а сніг на горбах уже танув...

Він знову подався навпростець, попри сільську мерю, перейшов через горбисте поле, поки не зупинився знову на Калній вулиці, де почув знайомий старечий хриплий голос, котрий звав його. Хлопець оглянувся і побачив за тином того самого діда-волошина, що врятував його від розбишак, коли ніс минулого разу до жида качок.

– Куди ти ходив, хлопче? До Бурека? – запитав його старий через дряхлий тин.

Іванко тільки покивав головою та не промовив ні слова.

– Взяли жидів і повезли тої ночі усіх... Було гоненіє¹¹, – сказав сумно дід.

– Куди? – запитав стривожений Іванко, не розуміючи смисл нового слова «гоненіє».

– Та Бог знає, куди!..

– Забрали й шустера?

– Авжеж і його забрали б. Але здається, що він утік кудись, – шепнув йому на вухо дід. – Ти не чув?

– Ні. Я йому ніс молока, бо ун плів мамі постоли. Але там – пустиня, усе повалене, – відповів йому Іванко, глянувши із недовір'ям на старого, а потім скоро запитав:

– У вас є корова, уйку?

– Ні, бо моя баба уже три годи як померла. Не витерпіла тяготи... А я самий уже не бирую¹² кохати маржин та уже не маю для кого.

– А ваші діти?

– Донька – у світі, а сини... Обидва загинули на фронті та... – не доказав дід, бо його горло здавив твердий вузол, а в очах появились сумні сльози.

Іванко розхвилювався й одразу вийняв дві пляшки з молоком, що ніс у торбині до шустера, і подав дідови.

– Беріть, уйку, за ото, што ви мене вборонили уд тих двох лихотників. Дякую вам уд душі! – сказав

йому хлопець та побіг сніжною стежкою до Лали, а звідти через балку попрямував до свого села, а далі, поміж вербами – скоріш додому.

– Хай благословить тебе Всевишній, хлопчику! Приходь до мене ще! Приходь, дитино! Не цурайся діда, бо всі покинули мене! – гукав схвильований дід йому услід.

Іванко уже не чув старого, він радів у своїй душі за Бурека, радів, що шустер утік кудись і, мабуть, врятувався, хоч і не знав нічого про Кришталеву ніч, ані про Гоненіє, коли ґестапо забрало майже всіх євреїв. Усвідомив це пізніше, коли вже не слала його мама продавати молоко, яйця і фрукти ні до якого жида, а в хаті уже не було ні рису, ні цукру, ні гасу, ані мила, бо не було ні кібуців¹³, ані їх господарів. Прали гандря лиш золою, а вночі світили тільки свічкою. І то рідко, бо й свічок не було, тільки для померших у священника. Лягали разом із сонцем і пробуджувались теж разом із ним.

Тепер він носив молоко, сир, яйця, навіть і по хлібині до старого Донія, вішав торбу на клинок біля повниці, бо так велів сам маляр. Чому? Він нічого не міг зрозуміти, бо мати ніколи не заводила розмову про це, навіть заборонила, поки не підстежив сам: побачив шустера, як той виходив обережно з Донійової повниці, знімав із клинка торбу з молоком та хлібом, а потім скоро заходив назад.

Пізніше, під час обшуків, Бурек жив і в Ґейзи, доброго друга старого Донія, потім десь три тижні й у їх печері під межею, котру його дід Чірібан перед війною перетворив у повницю.

Про це Іванко тоді нічого й не відав, бо дід запритив¹⁴ онукам туди заходити й там гратись, мотивуючи, що там вовки мають лігвище. Дізнався про це діло пізніше, коли небезпека минула й жид вийшов поміж люди.

Так вони врятували бездолену невинну сім'ю єврея від гетто і нацистського табору.

Частину наших євреїв врятували від погрому й інші християни з Руни. Старий Дичка, близький родич діда Чірібана, ховав їх у зимарьках, у Жолобі та за Миґурою, Попадюк у Лопушному та й у Медвежому, Юреґан на Поґір'ї, а Золик у Пикуватому.

У Руні завжди було багато добродушних людей, котрі жаліли поневолених, допомагали їм, ризикуючи своїм життям. Але було і злих досить, як було завжди і є й тепер по всіх усядах.

¹¹ Гоненіє – погром.

¹² Бирувати – бути в силі, спромогтись.

¹³ Кібуц – єврейська товарна лавка, кібітка.

¹⁴ Запритити – заборонити, не дозволити.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 336)

У неділю в нешвидкому поїзді Сучава – Кимпунг Молдовенеск мало пасажирів. Стояв тихий холодний ранок, але в купе було тепло. Через майже дві години доїхали до Вами, де повинні були пересісти на поїзд до Молдовіци. Чезар поставив чемодан на лавку й подався пероном читати розклад поїздів.

– Надіюся, – сказав він, – що не доведеться довго чекати.

Повернувся розчарований:

– Поїзд до Молдовіци тільки через дві години й сорок хвилин. Ходімо в зал очікування, бо надворі холодно.

Усі чотири пасажири, одягнені святково, доїхали нарешті до Молдовіци тільки близько дванадцятої години. Коли увійшли на подвір'я монастиря, побачили, що люди якраз виходили з церкви, і зрозуміли, що богослужіння закінчилося.

– Підждіть трохи тут, – сказав Ілаш. – Не годиться нам заходити у святу церкву з оцим чемоданом та з двома великими торбами. Сядьте ось на цю лавку, а я піду поцікавлюсь, як нам бути.

При вході до церкви Ілаш побачив стару монахиню й підійшов до неї:

– Цілую руку, матушко! – привітався він. – Я хотів би поговорити з отцем.

– З отцем Іларієм?

– Так...

– Отець ще занятий, бадіку. Заходьте й почекайте перед вітварем. Коли закінчить своє діло, що після святої літургії, отець побачить вас і вийде з вітваря.

Ілаш ждав майже пів години, доки вийшов отець Іларій – старший монах з рідкою бородою і благим стомленим поглядом. Коли почув у чому річ, став підозрілим і задав Ілашеві кілька запитань: звідки він, чому приїхав здалеку аж до монастиря і не вінчає дітей у церкві свого села? Невже існує якась заборона з боку тамтешнього священника? Має на увазі молодих. Чи, може, вони як прихожани не виконали свої обов'язки перед церквою?

Ілаш зрозумів, що нема чого таїтися і треба говорити правду.

– Ні, всесесніший отче. У нашому селі служить дуже добрий панотець, порядний, всі його люблять і поважають, а я, моя жінка й діти ходимо щонеділі до церкви, але тепер у нас спеціальна ситуація. Мій зять – старший сержант міліції та член партії, тому йому заборонено вінчатися в

церкві, бо викинуть його з міліції. Але він бажає вінчатися і перед Богом, не лиш у народній раді. Тому ми подумали поїхати кудись дальше, де нас не знають. Ну, й прибули до монастиря і дуже вас просимо, щоб...

– Зрозуміло, – не дав священник Ілашеві доказати. – Молоді де?

– На монастирському подвір'ї. Покликати їх?

– Ще ні. Почекайте й ви, бадіку, ось там, перед церквою.

Через чверть години отець Іларій повернувся разом з уже немолодою монахиною. І вона ступила два кроки їм назустріч:

– Цілую руку, панотче! Цілую руку, матушко! – поцілувала обом руки, а далі повернулася до своїх: – Ходіть і ви, діти, та поцілуйте їх у руки.

Отець Іларій сказав Ілашеві:

– Матушка-ігуменя Параскева, – кивнув він на черницю, – згідна, щоб ви вінчали своїх дітей у нашому монастирі.

– Так, – підтвердила монахиця. – Отець Іларій розповів мені про що йдеться. Я згідна. То вони молода пара, так? – подивилася вона на Чезара й Аспазію. – А весільних батьків нема у вас? Бо без них не можна правити службу святого шлюбу.

– Нема, – відповів Ілаш. – Ми хотіли, щоб ніхто не знав...

Управителька помовчала трохи, після чого подивилася на отця Іларія й заговорила, ніби хотіла почути, якої він думки:

– Батьками могли б бути сусід Ґеоргій і наша панґарниця Ґлікерія, ні?

– Можна, матушко, – згодився священник і повернувся до Ілаша: – Хай прийдуть молоді в церкву для сповіді.

Ігуменя пішла до панґару¹:

– Сестро Ґлікеріє, сьогодні в нас відправиться святий шлюб, а ти та сусід Ґеоргій будете весільними батьками.

– Добре, матушко. Якщо ви вирішили...

– Ну, так. А тепер ось що. Візьми дві великі свічки з чистого воску, ба ні, це опісля. Спершу, біжи борзенько до сусіда Ґеоргія, він недавно покинув церкву

і, може, ще не успів напитися. Поклич його до мене. Потім зайді до монахині Єфросинії та скажи їй, хай застелить стіл для наших гостей.

– Де, в трапезі?

– Ні, не в трапезі, у світлиці для гостей. Біжи, бо якщо Георгій хильне...

Глікерія пішла поспіхом, а управителька підійшла до Ілаша та Івони:

– Після Божої служби запрошуємо вас на обід. Чим хата багата... Бо й Спаситель Ісус Христос і Матінка Божа були за столом на весіллі в Кані Галілейській.

– Принесли й ми дещо: дві печені курки, книші... – сказала Івона.

– Гаразд. Дамо до столу й те, що ви принесли. Ось, ідіть ви з монахиною, – сказала вона Івоні. – Матушко Варваро, – зупинила вона стареньку монахиню, – поведіть леліку до матушки Єфросинії.

Прибули в церкву ще кілька черниць, всі вони немолоді. Довідалися про шлюб і побажали взяти участь, зібралися в криласі.

Надійшов і Георгій, тридцятилітній здоровило:

– Цілую руку, матушко! – вклонився він ігумені й поцілував простягнуту нею руку.

– Пив ти, Георгійку?

– Лиш порційку...

– Слава Богу... Сьогодні будеш весільним батьком.

– Казала мені...

– Ну, йди до отця Іларія, щоб пояснив тобі, що маєш робити як весільний батько, – сказала ігуменя й до свого крісла, що біля правого криласа.

Ілаш подумав скористатися моментальною Івониною відсутністю й підійшов до управительки:

– Ми вам, матушко, дуже вдячні, що прийняли-сте нас. За службу я дам панотцеві, скільки заправить, а тепер хочу пожертвувати на монастир тисячу леїв від нас і від молодих.

– Хай вас, бадіку, Господь помилує! – подякувала монахиня взявши гроші. – У нашому монастирі справді багато потреб, особливо негайно мусимо відремонтувати кілька келій. А сьогодні, бадіку, дав вам Спаситель хорошу думку. Молимо Отця Небесного за ваше й ваших дітей здоров'я. А після шлюбу підійдіть до отця Іларія хай запише всіх вас –

живих і покійних – у монастирський поминальник. Поминатимемо вас у всіх відправах.

Невдовзі розпочалася Служба Божа. Гурток монахинь, котрі співали в криласі, дивились час від часу, може, й трохи заздрісно, на сестру Глікерію, яка, в ролі весільної мати, стояла гордо ліворуч молоді.

– Госпідку, яка файна служба! – прошептала Івона, зачарована отцевим тенором і хором черниць.

Чезар та Аспазія стояли зворушені щасливими переживаннями, а Георгій радісно усміхався. Коли отець Іларій клав молодим шлюбні вінці, Аспазія не змогла стримати емоцій і почала плакати.

– Чому плачеш, княгине? – пошепки запитав священник.

Аспазія завстидалася ще сильніше захвилювалася, але спробувала оволодіти собою й відповіла тихо:

– Бо я щаслива! Але й дуже сумна. Мій брат...

Наприкінці богослужіння молодих обіймали, гратулювали й цілували отець Іларій, весільні батьки (котрим молоді подякували й поцілували їх руки), Ілаш та Івона, а також присутні монахині. Матушка ігуменя Параскева обняла Чезара й Аспазію, побажала їм щастя-

здоров'я, жити довго під охороною Отця Небесного, народити й виростити купу дітей і вивести їх у люди! Потім запросила всіх на обід, але перед тим, як вийти з церкви, отець Іларій сказав Чезарові й Аспазії, а також звернувся до Ілаша та Івони:

– Наступної неділі, за церковним порядком, весільні батьки повинні повести молодих до церкви. Якщо, кажете, що не хочете йти до своєї церкви, то чи зможете знов приїхати до нас?

– Зможемо, звичайно, що зможемо, – впевнено заявив Чезар. – Що нам для цього потрібно?

– Свічки від вінчання. Попросіть свою матку Глікерію, хай збереже їх у себе, щоб не возитися вам із свічками. А коли прибудете, зупиніться в церковних хорах із запаленими свічками, з весільними батьками поруч, а я вийду читати вам необхідні молитви.

(Далі буде)

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

¹ Панґар – місце в церкві (здебільшого стіл), де продають свічки, ладан, ікони, релігійну літературу тощо.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Повість)

(Продовження з № 336)

7. ПІНТЯ ХОРОБРИЙ – СТРАШНИЙ ГІСТЬ

Не протекло багато води Тисою, Ізою та Ронішо-рою, як Пінтя Григор з Будештів – «Пінтя Хоробрий» для бідняків, «Пінтя Розбійник» для багатих, – розславився на весь марамороський край. Знали його добре долинами Ізи та Мари, долиною Тиси, а також і в сукмарській¹ та великобанській² сторонах, бо багатьом біднякам допоміг і багатьом багачам шкоди наробив.

На хуторі Свинний Потік жив багач Петро Пупи-за, який знущався з убогих селян, що обробляли його маєтки, а він платив їм скільки хотів, багато разів були змушені працювати тільки за їжу, щоб не померти з голоду. Дочувшись про це, Григор Пінтя зі своїми побратимами завітали одного недільного ранку до Пупизи в гості:

– Доброго ранку, газдо! – вклонився Григор. – Як живеш, як поживаєш, як ся маєш?...

– Та, ади... – відповідає той. – Важко, дуже важко, перебуваємо з дня на день.

Оленюк Ярема. *Кара не мине тебе, пане*

– А навіщо тобі слуг, якщо сам ледве перебуваєш? – запитав його Григор.

– Та вони не слуги, я їх годую з милості, а вони щось там допомагають мені...

– Ну тоді добре! Скажи їм, щоб накрили для нас стіл...

– Який стіл, люди добрі?! Та я збираюсь до церкви... Бійтесь Бога!

– Мой, ти знаєш, хто ми?!

– Та ні, – відповів ніяково газда, хоч і здогадувався, що то гайдуки³ до нього завітали.

– То ліпше тобі й не знати! А якщо тобі дороге життя, то сьогодні влаштуєш велику гостину, на яку запросиш весь хутір!

– Як це, з якої нагоди... в мене... я...

– Хлопці, ану допоможемо слугам... а газду, газдиньку та їхню дочку закриємо в пивниці⁴, щоб не втекли.

Коли люди виходили з церкви, один зі слуг багача повідомив їх, що Петро Пупица запрошує всіх до себе на гостину.

Люди не вірили, дивувались, хрестились, але прийшли.

– Прошу, прошу, чесні християни, прошу вас сідайте за столи, сьогодні в нас гостина...

– А господар де?

– Де Пупица? – дивувались люди, сідаючи за столи.

– У пивниці, зараз вийде і винесе напоїв...

– А ви хто такий будете, що на Пупицивім подвір'ї господарюєте? – цікавились люди.

– Я з моїми товаришами, тільки покірні слуги славного господаря Петра Пупизи.

– А як тебе звати, парубче? – поцікавився один дідусь.

– Мене звати Григор, Григор Пінтя з Будештів.

– Пінтя Хоробрий... – зашепотіли поміж собою люди.

Григор наказав випустити з підвалу господарів, які мусили прислугувати гостям, а вкінці Григор запросив господаря до хати й запитав:

– Де тримаєш гроші, газдо?

– Немає в мене грошей, ой немає, можу присягнути, – ледь не розплакався Пупица.

– Шкода, а я думав відкупитися грішми, ну, як не можеш – то не можеш, Бог з тобою! Я тебе повішу за гринду⁵, що пороблю? – сплюнув Григор витягаючи мотузку.

¹ Сукмар – Сату Марє.

² Велика Баня – Бая Марє.

³ Гайдуки – опришки.

⁴ Пивниця – підвал.

⁵ Гринда – балка.

– Ой, не вішай мене, Пінтьо, не вішай, даю тобі усі гроші, тільки не вішай...

– Пізно, ади я вже витяг мотузку...

– А в мене багато грошей, золотих... тільки не вішай мене!

– Гаразд! Бери гроші й роздай людям, яких ти скривдив...

Не мав що робити Петро Пупиза, роздав людям гроші, а потім ще мусів і танцювати разом з газдиною.

Вістка розлетілась селами, і переполохані багачі вже не так збиткувались з убогих людей.

Але були й такі, що продовжували далі знущатись зі своїх слуг та найманих робітників, як Мігня Кукул з Берсани, який не хотів заплатити бідному Васаліюві Джурджу за те, що той служив у нього три місяці, а найнявся на рік.

– Заплати мені, газдо, бо поскаржуся Пінті!

– Ти думаєш, що я боюсь якогось шмаркача з Будештів, у мене піштолі⁶ за ременем, а пушка⁷ на стіні.

Третього вечора до Кукула заходить ягер.

«Видно, якийсь новенький, бо єм 'го не бачив до тепер...» – подумав Мігня і питає:

– Як вас звати, паночку?

– Пінтя, Григор Пінтя з Будештів!

«Це ж Пінтя Розбійник!» – подумав Кукул і простягнув руку за ремінь, щоб витягнути пістоль.

– Спокійно, газдо, спокійно! – сказав Пінтя, приклавши тому ніж до горла.

– Чого тобі треба?

– Нічого, просто хочу перерізати тобі горлянку, але, якщо в тебе є гроші, то можеш відкупитись.

– У мене не так багато грошей...

– Ну тоді, Бог з тобою! Мала сума грошей мене не цікавить, але живим ти не зістанешся.

– Є в мене гроші, є досить грошей, – крикнув Кукул.

– Та є, але мало...

– Ні, ні, є багато, дуже багато, – переконливим голосом крикнув Кукул.

– Ну тоді бери гроші й ходи зі мною.

Що мав робити Мігня Кукул?.. Взяв мішок з грішми та рушив за Григором, спочатку до Васалія Джурджа, а потім до інших убогих людей, стукав у вікна і роздавав гроші.

Не було села в марамороському краю, в яке б Пінтя Хоробрий не заходив до двох-трьох багачів і змушував їх роздавати своїми руками гроші та золото біднякам.

Багачі тремтіли й молились, щоби до них не завітав непрошений гість – Пінтя Розбійник, а убогі люди молилися за Пінтю Хороброго.

(Далі буде)

⁶ Піштолі – пістолі.

⁷ Пушка – рушниця.

Віргілій РИЦЬКО

Дядина

Споконвіку протікає старе русло Дунаю біля високого берега. На цьому березі колись, у часи Римської імперії, стояла фортеця. Вона домінувала над всім пониззям Дунаю. Тепер на цій кручі майже зникли й руїни бувшої кріпості.

Перед високим берегом стоїть хата дядини Марії. Дядини Марії близько ходити по воду.

Східцями, викопаними у крутому березі, щодня сходиться вона до Дунаю. Забрєде у Дунай, зачерпне відрами свіжої води, виносить відра на берег, кладе поверх них коромисло. Стоїть коло Дунаю, склавши руки на грудях, і вдивляється в тихий плін води та в мерехтливу далечінь Задунав'я – лагідні хвилі голублять її білі босі ноги. Отак постоїть, помовчить, подивиться і, піднявши на плече коро-

мисло з відрами, досить важко піднімається до своєї хати.

А бува, заспіває дядина. Співає ту ж саму тужливу пісню:

Пийте, люди горілочку,
А ви, гуси, воду,
Тяжко, важко на чужині,
Що немає роду.

Або:

А чайка літає,
Траву прогортає.
«Ой тут були чаєнята,
А тепер немає...».

Співає вона зовсім тихо, одразу й не збагнеш – чи то спів, чи то хвилі плескають.

Та баба Кузьмиха, хата якої поруч з дядиною, все одно почує і похитає сивою головою:

– Все ще жде небога, виглядає Петра, який загинув у Грудневій революції '89 року. Впав він у нижнім великим придунайським місті.

Ой, широкий Дунай,
Ой, широкий...

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 335)

ГОЛОВНА ЗАПОВІДЬ

*...Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм,
і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм,
і всією силою твоєю, – ось перша заповідь!*

І друга подібна до неї:

полюби ближнього твого, як самого себе.

Більшої за ці заповіді немає.

Марко, 12: 30 – 31

Ісуса Христа часто запитували про найголовніше в його вченні, яке відкриває шлях до вічного життя в Царстві Божому. Одні цікавилися заради знання, а інші з тим, щоби в чомусь Спасителя звинуватити. Так, один юдейський законник, тобто той, що займався ви-

Рембрандт. Повернення блудного сина.
1666-1669 рр.

вченням Закону Божого, бажаючи випробувати Ісуса, запитав:

– Учителю! Яка заповідь найголовніша в законі?

Ісус відповів:

– Полюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всім розумінням твоїм, і всією силою твоєю, – ось перша заповідь! І друга подібна до неї: полюби ближнього твого, як самого себе. Більшої за ці заповіді немає.

Отже, все те, чого навчає Закон Божий і до чого закликали пророки, поєднують у собі ці дві головні заповіді про любов. Якби в серці кожної людини містилися такі почуття, то ніхто не порушував би інші заповіді. Адже коли ми по-справжньому любимо когось, то ніколи його не образимо, не обманимо, і тим більше не уб'ємо, не побажаємо йому чогось злого, а навпаки, будемо всіляко турбуватися про нього і бажати йому тільки добра.

Почувши це, законник промовив:

– Добре, Учителю! Правду ти сказав, що любити Бога всією душею і любити ближнього, як самого себе, – то найголовніше, бо воно вище за всі жертвоприношення Богові.

Ісус же відповів законникові:

– Недалеко ти від Царства Божого.

ВОСКРЕСІННЯ ЛАЗАРЯ

Я є воскресіння і життя;

хто вірує в мене, якщо і помре, оживе.

І кожен, хто живе і вірує в мене, не помре повік.

Іоан, 11: 26 – 27

Незадовго до юдейської Пасхи Ісус Христос проповідував за Йорданом. Тоді в селищі Віфанія, недалеко від Єрусалиму, тяжко захворів його близький друг Лазар, у родині якого він любив часто бувати. Сестри недужого Марта та Марія просили Ісуса поквипитися до них, щоби зцілити брата. Але Спаситель не зміг одразу прийти, бо ще два дні навчав людей. Він прибув до Віфанії лише на четвер-

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

тий день, як помер Лазар. Назустріч йому вибігла Марта і сказала:

– Господи! Якби ти був тут, не помер би брат мій. Але й тепер знаю, що, коли ти попросиш у Бога, дасть тобі Бог.

Ісус відповів:

– Воскресне брат твій.

Марта, не зрозумівши слів Ісуса, промовила:

– Знаю, що воскресне при воскресінні, в останній день.

На що Спаситель зауважив:

– Я є воскресіння і життя; хто вірує в мене, якщо і помре, оживе. І кожен, хто живе і вірує в мене, не помре повік. Чи віриш цьому?

Марта впевнено відповіла:

– Так, Господи! Я вірую, що Ти Христос, син Божий, який гряде у світ.

Зворушена Марта покликала і сестру Марію, котра, побачивши Ісуса, впала на коліна перед ним і також сказала:

– Господи! Якби ти був тут, не помер би брат мій.

Ісус, побачивши заплакану Марію, а з нею й інших людей, сам заплакав і запитав:

– Де ви поклали брата?

Йому відповіли:

– Господи! Йди й поглянь.

Побачивши, що Ісус заплакав, юдеї перешіптувалися поміж собою:

– Дивіться, як він любив Лазаря.

А деякі говорили по-іншому:

– Чи не міг би цей, що відкривав очі сліпим, зробити так, щоби Лазар не помер?

Ісус же, сповнений жалем, підійшов до печери, де поховали Лазаря. За місцевим поховальним звичаєм вхід до неї завалили великим каменем. Марта ще раз нагадала Ісусові, що Лазар уже чотири дні лежить у могилі, на що Спаситель відповів:

– Чи не сказав я тобі, що, коли будеш вірувати, побачиш славу Божу?

Відкотили камінь від печери, де лежав померлий. Ісус звів очі до неба і сказав:

– Отче! Хвалу тобі воздаю, що ти почув мене.

А потім повернувся обличчям до печери й голосно покликав:

– Лазарю! Вийди сюди!

І Лазар вийшов, оповитий поховальними покривалами. Ісус попросив:

– Розв'яжіть його, нехай іде!

Тоді багато юдеїв, які побачили чудо Ісуса, повірили в нього. Але були й такі, що відразу ж донесли на нього. Тоді противники Спасителя скликали раду, щоб обміркувати, як їм поведеться з Ісусом.

– Краще нам, щоби один чоловік помер за людей, ніж щоб увесь народ загинув, – порадив первосвященник Каяфа.

Чудо воскресіння Лазаря Христос явив не випадково. Він знав, що настають останні дні його земного життя і дехто відречеться від нього. Бажаючи зміцнити віру своїх учнів і дарувати їм надію на життя вічне, Господь виявив свою божественну силу, якій підкорилася навіть смерть.

Чудо воскресіння Лазаря стало прообразом прийдешнього Воскресіння Ісуса Христа, а водночас і подальшого воскресіння всього людства під час другого пришествя Спасителя.

Велике чудо, сподіяне Спасителем, Церква згадує в Лазареву суботу, яка припадає на шостий тиждень великого посту, тобто напередодні Вербної неділі.

(Далі буде)

Себастьяно дель Пьомбо. Воскресіння Лазаря. 1519 р.

Ще вродить жито. Визріє овес.
Ще буде мир, здобутий в перемогах.
І тільки душі до святих небес,
полинуть птахом до самого Бога....
Ще будуть квіти, бджоли і нектар.
Нап'ються пуп'янки живильної водиці.
І тільки кров, пролита на вівтар,
Розквітне маком в золотій пшениці...
І тільки біль ніколи не мине
За тихий рай дитячого спокію...
І мирне небо – чисте й голубе,
Загойть рани.... та не нам з тобою...
І буде Київ. Вічний і новій.
Повстане все, що в попелі згоріло.
Спечеться хліб – святий і запашний.
І Бог воздасть... за все, що наболіло...

Людмила Галінська

